

Lunakvarteret

Stadsomvandling i citysaneringens spår

LUNDS UNIVERSITET

Författare Simon Andén
Examinator Christer Malmström
Handledare Bernt Nilsson
Kurs AAHM01: Examensarbete i Arkitektur LTH
Funds Tekniska Högskola 2020
Titel Lunakvarteret - Stadsomvandling i citysaneringens spår
Lunakvarteret - Urban renewal in the tracks of demolitions

Sammanfattning

Rivningarna i svenska stadskärnor efter andra världskriget, de så kallade saneringarna, är kontroversiella. Utan att gå in för djupt på ämnet så finns det olika typer av berättigande och olika grader av omfattning av rivningarna. Ibland rev man enskilda fastigheter som dömts ut, ibland var det slumbebyggelse och ibland var det stora stenhus som hade gått att renovera och höja standarden på. De mest kontroversiella saneringarna var där man rev hela stadsdelar där uppskattade miljöer försvann helt från staden. Norrmalmsregleringen i Stockholm och Carolikvarteren i Malmö är exempel där saneringen gick långt. I Södertälje skedde en omfattande sanering i en väldigt liten stadskärna med resultatet att halva den historiska stadskärnan försvann. Både fallfärdiga träskjul och påkostade stenhus revs.

Tiden har nu gått och det har blivit dags att ta ställning till de byggen som var resultatet av saneringarna. En del har blivit uppskattade inslag i städerna medan andra står där som en påminnelse om vad som gick fel i den framstegsryna som rådde. Hur hanterar vi upprustningar, förändringar av program och till och med rivningar av det nya historiska lager saneringstiden lämnade efter sig?

I Södertälje var Lunakvareteret det sista storbygge som kan kopplas till citysaneringen längs med Storgatan. En gigantisk multifunktionell byggnad med parkering, kontor, kulturhus och shoppinggalleria. På grund av ett konstruktionsfel är i dag samtliga fasader så fuktskadade att man överväger en total rivning, samtidigt som man redan innan haft problem med den slutna och illa fungerade byggnaden. Hur ska vi hantera denna typ av storskaliga förändring av stadsbilden i dag med utgångspunkt i stadens rumsliga förutsättningar i stället för rationaliserade program?

Summary

The large-scale demolitions in Swedish cities after the second world war are controversial. The cause for and scale of the demolitions vary. Sometimes single buildings were torn down, sometimes it was poorly maintained slums and sometimes it was well built stone buildings. The most controversial of the demolitions were where they tore down entire neighbourhoods, completely eradicating beloved settings and the urban fabric. Famous examples of where the demolitions went far are the ones of Norrmalm in Stockholm and Caroli in Malmö. In the much smaller town of Södertälje the demolitions were still very large scale and about half the historical city centre was torn down. Both run down wooden sheds and lavish stone houses fell victim to this era.

As time has passed it has become necessary to look back at the result, the new buildings and environments created in the wake of these demolitions. Some of the new additions have become appreciated elements in the cities while others stand there as reminders of what went wrong in that era. How do we deal with refurbishing, changing programs and even demolitions of this historical layer the era of demolitions left behind?

The last big construction of this era in Södertälje was Lunakvareteret. A gigantic multi-functional building containing parking, offices, a community centre and a shopping mall. Recently extensive mold damage has been discovered in all exterior walls and its so bad a total demolition is being considered. At the same time plans had already been discussed to improve the closed and badly functioning building. How do we deal with this kind of large-scale changes to the city today with the spatial conditions of the city in mind, rather than the rationalized programs of the era of demolitions?

Innehåll

Från början	8
Faserna	12
FAS I: Staden	14
Kort om Södertälje	16
Den lilla staden som blev stor	20
Cityaneringen	22
En promenad genom stan	26
Stadsanalys	32
FAS II: Kvarteret	38
Luna idag	40
Luna i media	52
Övrig bebyggelse i kvarteret	54
Undersökning i modell	56
Strategier	60
Referens: Collegio del Colle	62
Referens: Återuppbyggnaden av Chiado	64
FAS III: Platsen	66
Platsen i modell	70
Vägledande tankar	72
Användning & solstudier	74
Förslaget	76
Effekter	110
Fortsatt utveckling av området	112
Reflektioner	114
Källförteckning	116

Från början

Jag har så länge jag kan minnas varit intresserad av städer och den stad som varit viktigast för mitt intresse är min uppväxtstad, Södertälje. Här spenderade jag mina första 18 år och alla somrar sedan dess.

Som liten ritade jag allt möjligt som barn ritar men jag fastnade snart för städer. Jag läste alla kartor jag kunde komma över och utvecklade min egen typ av stadsplan som jag sedan ritade ut på ihoptejpad A4-papper. Mina städer hittade jag på men de var inspirerade av de kartorna och städer jag sett. Min pappa var samhällsplanerare och mina första erfarenheter av arkitektur och formell stadsplanering var när jag fick följa med honom till jobbet. När jag blev äldre var det städer i datorspel som fascinerade mig och som så många andra har jag suttit hundratals timmar i Sim City. Ett intresse för husarkitektur fanns där vid sidan men varför det blev just arkitektskolan efter gymnasiet kan jag inte riktigt svara på. Väl i Lund upptäckte jag att städer var mer än planer och kartor. Materialmöten, fönsterdetaljer och tegelband visade sig vara lika intressant som gatunät och bebyggelsestyper. Jag förstod också att alla de där detaljerna var precis lika viktiga för upplevelsen av staden. När jag har fått chansen att välja kurser har det också varit de som har ett fokus på byggnader i större sammanhang. Jag har fått resa till flera stadsmiljöer både via studiprojekt, med kartor och bilder, och studieresor. Framför allt två resor till Tokyo och studieresan i trean till Rom gjorde intryck på mig.

När det började bli dags att välja ämne för mitt examensarbete bestämde jag mig snabbt för att göra något i Södertälje. Jag har aldrig haft chansen att jobba med min hemstad på det sättet och förutom dragningskraften

Södertäljes stadskärna har engagerat mig sedan tidigt 2000-tal som synes på bilden där jag försöker locka folk på stan till en medborgardialog i stadsbiblioteket

i att jobba med en stad som ligger mig varmt om hjärtat kände jag att jag skulle få mycket gratis med den lokalkännedom jag har. Samma lokalkännedom ledde till många potentiella uppslag. Kanalen som skär rakt genom staden utan att ge så mycket tillbaka var en möjlighet, någon av de gamla industrimiljöer som väntar på att rivas eller omvandlas var också möjliga kandidater. Ett tag funderade jag på att rita ett nytt stadsbibliotek. I dag ligger det på andra våningen i en nedgången galleria med återkommande vattenläckor men jag hade en lärare som sa att rita ett bibliotek är något vi redan kan, det finns hur många bra bibliotek som helst, och visst ligger det någonting i det.

Under senhösten och vintern innan jag skulle börja mitt examensarbete tog det hela en ny vändning. I en rad artiklar i lokaltidningen Länstidningen framkom att fuktproblemen på stadsbiblioteket bara var toppen av ett isberg. Hela byggnadskomplexet var drabbat av mögel i fasaden och hade redan börjat utrymmas. Snart hade jag bokat in ett möte med fastighetsägaren, det kommunala Telge fastigheter och det visade sig att de hade fått mycket att göra. De var tidigt i utredningsfasen men som allra minst skulle de behöva riva alla fasader, eventuellt skulle det vara mer ekonomiskt att riva allt, inklusive shoppinggalleria, bibliotek, konsthall och stora kontorsytor. Jag fick vara med på en workshop med representanter från olika bolag och förvaltningar inom kommunen samt en konsultfirma och ett arkitektkontor. Ungefär i det här skedet av projektet valde jag att utgå från en rivning av hela fastigheten. Detta eftersom det var så osäkert exakt vad som skulle gå att spara av den befintliga konstruktionen och hur det skulle lösas

logistiskt och om det ens var ett rimligt alternativ. Förutom eventuella och osäkra ekologiska och ekonomiska skäl finns få anledningar att bevara kvarteret. Det är en del av en sammanhängande saneringsbebyggelse men är helt uppenbart ett av de mest problematiska inslagen i den. Den har en sluten fasad och en planlösning som gör det svårt att få till attraktiva kontor, bostäder och lokaler. Dessutom är de tre tvärgatorna mellan Storgatan och Nygatan som ligger i anslutning till kvarteret helt dominerade av bebyggelsen på ett negativt sätt. En är överbyggd till en galleria (före detta S:ta Ragnhildsgatan) och de andra två (Garvaregatan & Gästgivaregatan) saknar nästan helt entréer förutom två stora lastintag.

Faserna

Under hösten 2019 gjorde jag en utbytetermin på arkitektskolan i Lissabon. Där läste jag en projektkurs med fokus på staden i olika skalnivåer. Kursen var uppdelad i tre faser; analys av staden, med fokus på insamling av data, analys av stadsdelen med fokus på rumslig analys och slutligen en gestaltungsdel på byggnadsnivå. Den metoden har jag tagit och modifierat för mitt examensarbete. Mitt projekt är uppdelat i tre faser, staden, kvarteret och platsen. I den första fasen har jag ägnat mig en del åt faktainsamling och analysarbete men i fas två och tre har jag främst jobbat intuitivt. Med det menar jag att jag inte utgått från några specifika teorier eller arbetssätt annat än vad som känts rätt för projektet i stunden. Bland annat har jag skissat i fysisk modell, sektioner och kollat på referenser. Slutresultatet är på så sätt inte direkt kopplat till någon speciell teori utan snarare summan av mina egna erfarenheter och det jag lärt och tagit med mig från mina år på arkitektskolan.

Fas I
Staden

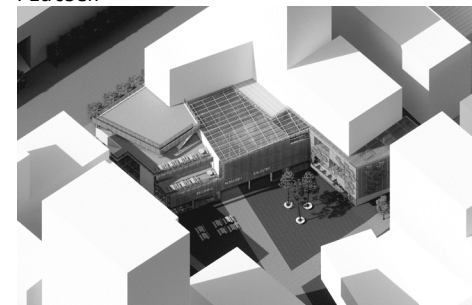
Historisk och rumslig analys.
Insamling av underlag och information.

Fas II
Kvarteret

Fortsatt rumslig analys och
skissande i modell. Grepp på
hela kvarteret med volym- och
rörelsestudier.

Fas III
Platsen

Fokus på nordvästra hörnet av
kvarteret, program och rumslig
gestaltning.

Fas I: Staden

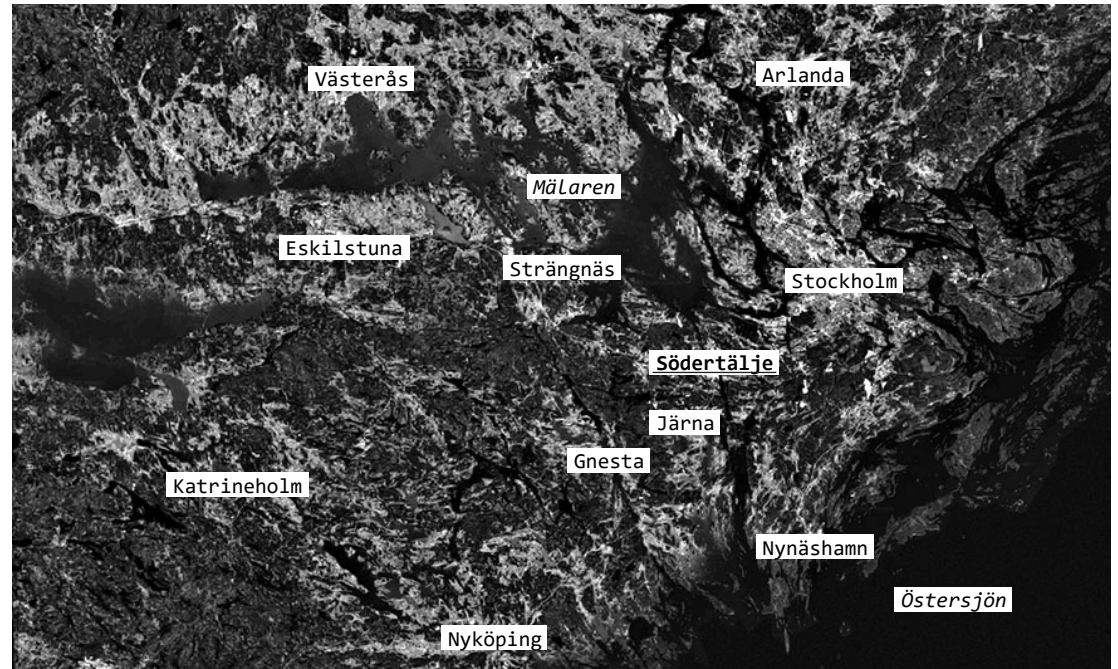
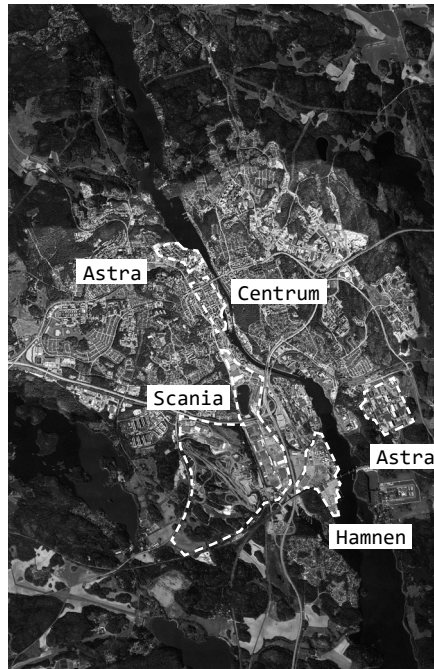
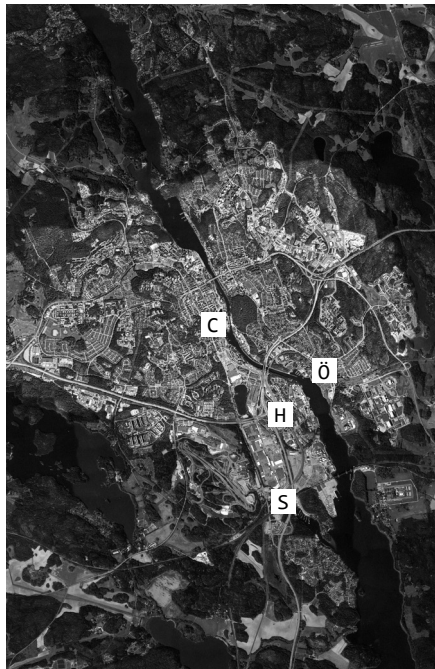
Kort om Södertälje

Södertälje ligger på en landtunga mellan Mälaren och Östersjön, strax söder om Stockholm. Staden har ca 75 000 invånare i tätorten och 99 000 i kommunen. Med pendeltåg tar det 40 minuter från Södertälje Centrum till Stockholm Central. Inpendlingen är större (ca 22 000) än utpendlingen och kommer från både Stockholms- och Sörmlandshället. Utpendlingen (ca 15 000) sker främst mot Stockholm. (Södertälje Kommun 2018)

Trots att staden i mångt och mycket har karaktären av en riktig stad har den också vissa drag av förort. Främst gäller det kulturlivet, service och institutioner. Natt- och kulturlivet har svårt att konkurrera med Stockholm och sedan 2010 finns ingen kommersiell biograf i staden utan man är hänvisad till Stockholm eller någon av de södra förorterna. Det som ändå skiljer Södertälje från Stockholms förorter är historia, bebyggelsestruktur och det starka näringslivet. Telge, som staden hette fram till 1622, omnämns redan 1070 av Adam av Bremen men när staden fick stadsprivilegier har inte gått att fastställa. Helt klart är i alla fall att det var innan 1386, alltså femtio år innan Stockholm, och staden anses vara en av de äldsta i Sverige. Till skillnad från typiska förorter har Södertälje en tydlig stadskärna med viss historisk stadsbebyggelse kvar. 50 000 arbetsplatser finns i kommunen och två stora multinationella företag har haft sina säten i staden, Scania och Astra. I dag har dock Astra Zeneca flyttat bort all sin forskning och administration från staden men en stor produktionsanläggning för läkemedel och 4800 anställda finns kvar. I Astras f.d. forskningslokaler finns i dag ett kluster för life Science och en filial till KTH. Scania har ca 15 000 anställda inom produktion, utveckling och på sitt huvudkontor. I kommunen ligger också Järna som är ett center för ekologisk matproduktion och antroposofernas verksamhet i Sverige.

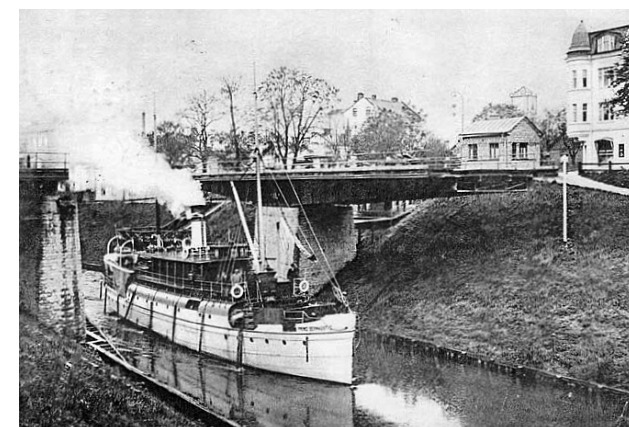
Tågstationer:
 Östertälje - pendeltåg
 Södertälje Hamn - pendeltåg
 Södertälje Centrum - pendeltåg
 Södertälje Syd - pendeltåg & fjärrtåg

Den lilla staden som blev stor

På platsen där de äldsta delarna av Södertälje ligger möttes tidigare Saltsjön och Mälaren i ett sund. Tillsammans med utloppet i vad som kom att bli Stockholm var det den primära handelsleden för handel mellan Mälardalen och Östersjöområdet. Någon gång innan år 1000 e.kr. lär sundet på grund av landhöjningen blivit så pass grunt att man behövde hjälpa skeppen igenom det, så småningom rulla dem längs sträckningen av dagens Storgata. Till sist blev det nödvändigt att lasta om skeppen och det kan ha varit då det som blev Södertälje såg dagens ljus. När staden fick stadsrättigheter är det ingen som riktigt vet men den omnämns som Telge (stadens gamla namn) 1070 av Adam av Bremen. Stadens äldsta byggnad är St:a Ragnhilds Kyrka från 1100-talet och ligger på en ås i det som en gång var sundet mellan Mälaren och Östersjön.

Telge och sedermera Södertälje förde en tynande tillvaro under flera hundra år. För nära Stockholm och utan viktiga administrativa uppgifter. Fram till 1800-talets mitt hade staden aldrig mer än runt 1000 invånare och man drabbades hårt av pest, stadsbränder och Ryssarnas härjningar längs med Östersjökusten. Under 1800-talet genomfördes två viktiga infrastruktursatsningar i staden, först fick man 1819 en kanal mellan saltsjön och Mälaren och 1860 fick man järnvägsförbindelse med Stockholm. Nu skedde två processer samtidigt, industrialiseringen tog fart och Södertälje blev en kurort och utflyktsmål för Stockholms borgerlighet. Badinrättningar och industrier växte sida vid sida och med det befolkningen. Under 1900-talet fick kurortsnäringen stå till sidan för de allt starkare industrierna i staden. Efter andra världskriget expanderade staden kraftigt och på 60-talet genomgick Södertälje så som många andra svenska städer en rivningsvåg, citysaneringen. (Gelotte 1980)

Den gamla, smala kanalen färdigställdes 1819 och breddades 1917-24 (bild: Public Domain)

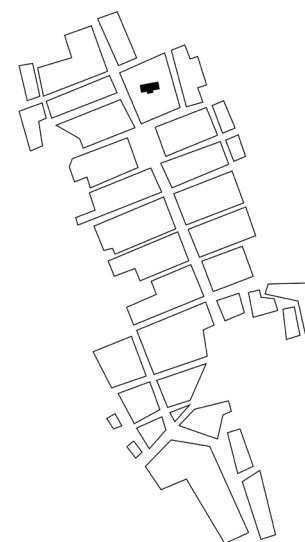
Kallvatteninrättningen i morisk stil stod färdig 1850 men brann ner 1903 (bild: Public Domain)

Citysaneringen

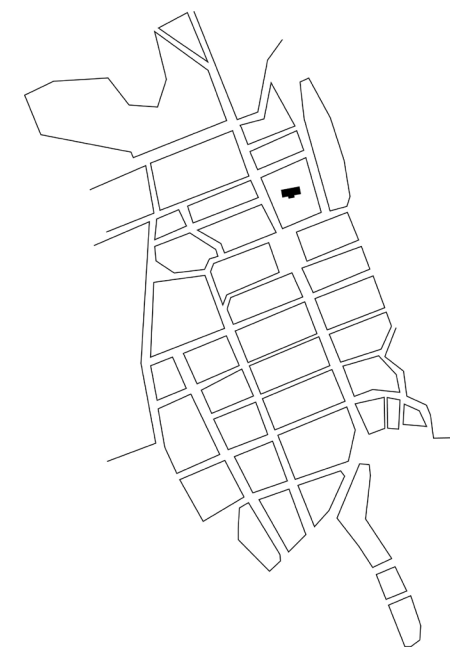
Astra och Scania (då VABIS) var tidigt stora arbetsgivare i staden och är i dag fortfarande de största privata arbetsgivarna. I takt med att de växte så växte också behovet av bostäder. Efter andra världskriget var badortsepoken absolut över och samtidigt som så många andra svenska städer började man se över bygnadsbeståndet i centrum och planera för en sanering. Det som är speciellt för citysaneringen i Södertälje är omfattningen i förhållande till stadskärnans storlek.

Storgatan har haft ungefär samma sträckning sedan medeltiden och alltid varit stadens pulsåder. Från början var det den kortaste transportvägen mellan Mälaren och Östersjöns vikar och blev med tiden stadens huvudsakliga genomfart. Längs med gatan ligger både Stora Torget och S:ta Ragnhildskyrkan. Anslutande till Storgatan i söder finns Järnagatan som knöt ihop stadens historiska centrum med tågstationen Södertälje Centrum (tidigare Södertälje Nedre och Södertälje Central), anlagd 1860. Stationen blev på grund av stadens topografi en säckstation på ett bispår till stambanan. På 1950-talet var Storgatan fortfarande den viktigaste vägen från Stockholm mot södra Sverige.

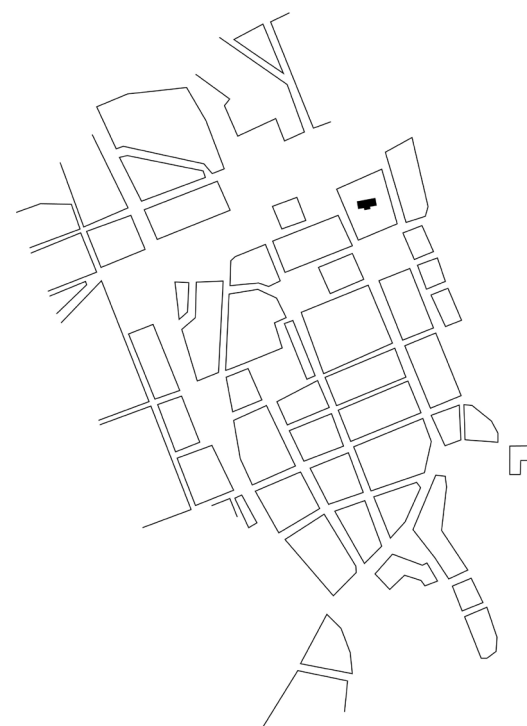
Bebyggelsen var av väldigt olika karaktär och standard. Under 1800-talets slutskede hade ett par större stenhus byggts men fortfarande fanns flera gårdar från 1700-talet och en tid när staden varit betydligt mindre kvar. Under 60- och 70-talet revs all bebyggelse från innan 50-talet längs med Storgatan söder om Stora Torget utom ett hus. Man drog också trafikleder, Turingeleden och Oxbacksleden, genom staden och skar effektivt av de mest centrala delarna från resten av staden. Flera kvarter delades och slogs ihop, en del kvarter revs och bebyggdes aldrig och i stort förlorade staden en stor del av sin variation. I stället för det tidigare stadsmyllret fick man likriktade lameller längs Storgatan i stora kvarter. Längs med de största gatorna finns handel kvar i bottenvåningarna men på tvärgatorna har de ofta ersatts av parkering och varuintag. (Gelotte 1975)

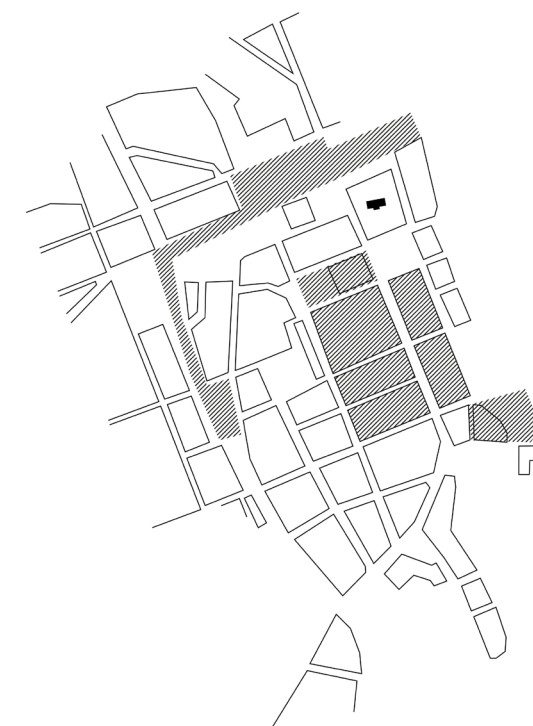
1704

1894

2019

2019 med sanerade kvarter

Bilden är tagen från S:ta Ragnhilds Kyrkas torn någon gång i början av 1900-talet. Den visar hur stortorget och storgatan såg ut innan de första saneringarna.

1958 kan man se att några punktsaneringar gjorts. Kopparhuset är nästan färdigbyggt och bakom det kan man skymta förberedelserna för rivningen av kvarter där Domushuset ska ta plats.

1972 har de största förändringarna redan skett. På Storgatans östra sida har Kringlan och EPA-huset (Åhlens) tagit plats och på den västra sidan står nu Domus och Metrohuset. På torgets västra sida har Tingsrätten tillkommit.

Slutligen kan vi här i slutet av 70-talet se hur Lunakvarteret nästan är färdigställt och den stora citysaneringen kan anses ha nått sin ände.

Bilder: Göran Gelotte, Södertälje kommuns historia

En promenad genom stan

En solig januaridag kliver jag av bussen vid pendeltågsstationen Södertälje Centrum, precis som jag gjort så många gånger förr. Vinden biter i kinderna men det är mycket folk ute och rör sig så här mitt på dagen. Jag passerar de två stationshusen på vägen upp mot det gamla badhotellet och svänger höger in på Järnagatan. Här går jag mellan det gamla kommunhuset och stadshotellet mot den del av promenaden där den gamla stenstaden är bäst bevarad.

Efter Saltsjötorget har Järnagatan blivit gångfartsgatan efter att jag flyttade från stan. Här ligger fortfarande kebabpalatset som var stans bästa kebabhak när jag gick i gymnasiet. Ett ställe som är lika populärt på lunch som sent på kvällen. Lite längre fram öppnar bebyggelsen upp sig på min högersida, här är stadens egen spanska trappa, Mareentrappan. Den leder ner till kajen vid Maren och på sommaren är den en populär sittplats. När det är jippo på stan kan den användas som läktare. När jag var liten låg det en gammal kanalkryssare med restaurang och nattklubb. Om jag ska möta vänner på stan så använder vi ofta trappan som mötesplats.

Efter att ha passerat Ekdalsgatan är jag inne på Storgatan, eller gågatan som alla säger. Gatan är möblerad med allehanda ting och i klungor står träd som blir större och större för varje år. Här ligger varuhuset Kringlan på ena sidan, ritat av Erik och Thore Ahlsén som bland annat ritat Årsta centrum. Koppark, rundade entréer i trä och stora glaspartier skvallrar om att det var ett prestigebygge på sin tid. En lågdel innehållande galleria i två våningar med arkad och ett åttavåningshus ovanpå. Precis som när det byggdes får den anses vara stans främsta varuhus. På vänster sida ligger fd Domus, nu Telgehuset. Här brukade vi parkera när jag var liten, uppe på plan tre med prima utsikt över gågatan och bostadsgården uppe på Kringlan. Gågatan är alltid livlig dagtid och så även idag, även om bänkarna står tomma i vinterkylan. Telgehuset efterföljs av Kopparhuset och politikertorget. Här ligger Metrohuset, eller Stadiumhuset i folkmun efter butiken som tidigare låg på hörnet, ritat av Bengt Lindroos. Här stannar jag till och äter lunch som jag köper i en liten vagn som säljer sydamerikansk gatumat. När jag bodde i stan fick man nöja sig med varmkorv från någon av kioskerna eller sibylla i Kringlans fula kusin, Åhlenshuset. I volym liknar det kringlan med en lågdel med höghus ovanpå men här har detaljerna inte fått samma omsorg. Å andra sidan är det en byggnad med butiksentréer direkt ut på gågatan istället för en galleria. Tyvärr är det några större butiker som dominerar byggnaden, så många fler entréer än på Kringlan är det inte.

Mitt på gågatan ligger en liten lekplats. Här har sedan citysaneringen ett märkligt blått tåg stått. Det är ett keramiskt rör med tåghjul som jag lekt i många gånger. Jag minns känslan av det nötta materialet när jag kröp genom röret. Helt klart har många barn passerat genom det under dess livstid. Tydligt är det ett konstverk av konstnären Gustav Kraitz som hamnade i Södertälje efter att ha först ställts ut utanför Båstad.

Nu har jag nått fram till entrén till Lunagallerian på vänster sida. Framför den fanns det förut en liten labyrint av rullstenar som jag också lekt i många gånger. Krånglade man sig inte runt i gångarna hoppade man över dem mellan stenarna. Tyvärr är den ersatt av betongplattor. Inne i Luna ligger stadsbiblioteket som var en vanlig destination när jag var yngre. Jag minns hur stort det var att få åka ner på stan och gå på biblioteket. På plan två ligger Café Blå inrett i antroposofisk stil. Caféets stora glaspartier lutar ut över Storgatan och hörnet mot Stora Torget.

På torget står det gamla rådhuset och tingsrätten mitt emot varandra. Rådhuset är en låg, gul träbyggnad från 1700-talet. Den anses vara stadens äldsta profana byggnad och här gifte sig mina föräldrar. Mitt emot ligger den betydligt större tingsrätten från 60-talet. Vid något tillfälle har jag fått spela på klockspelet som finns uppe på taket. Det är en mäktig byggnad från 1965, ritad av Åke E. Lindqvist där den största salen tar sig ut genom fasaden högt uppe på femte våningen. I ett av hörnen på torget står ett par skulpturer i granit som barn gärna leker i. Längsmed torgets norra sida går Jovisgatan och på andra sidan ligger stadens äldsta byggnad, S:ta Ragnhildskyrkan, med delar från 1100-talet. Det finns ingen plats som jag förknippar så mycket med jul och lucia som kyrkan. Här har jag varit både som publik och medlem av kören och sjungit på konserter och skolavslutningar. Det var också här jag slumrade till under ett långdraget tal på min studentdag. Det låga taket och tjocka kolumnerna vittnar om att det här har varit en enkel kyrka som byggt ut med tiden. Interiört känns den fortfarande som en medeltida landsortskyrka.

Efter kyrkan passerar jag under mälärbrons anslutande viadukt, här har pelarna och betongen alltid varit prydd av diverse konstverk som jag alltid fascinerats av. På andra sidan viadukten ligger Tom Tits experimentverkstad i Svenska Centrifugs gamla fabrikslokaler från 1800-talet. Experimentparken utanför går att skymta bakom det röda planket men jag tänker att det är synd att man inte har bättre insyn. Det vore kul att se den fantastiska miljön bakom som jag besökt så många gånger. På vänster sida står ett bostadshus från 80- eller 90-talet att döma av kulören men tyvärr är bottenvåningen väldigt slutet. För nu är jag framme i det som ska bli "Norra Stadskärnan". Här byggs nya bostäder i höga kvartershus i anslutning till KTH som tagit Astras gamla huvudkontor i anspråk. Här finns också mitt mål, det kommunala fastighetsbolaget jag ska träffa angående mitt examensarbete.

Stadsanalys

Södertälje har en relativt liten stadskärna sett till befolkningsstorlek. Historiska har det varit en väldigt liten stad och den stora ökningen har kommit under 1900-talet i samband med att staden blivit en industristad. Under miljonprogramsåren byggdes flera stora höghusområden: Ronna, Hovsjö, Geneta och Fornhöjden. Brunnsäng hade redan tillkommit på 50-talet och Lina byggdes ut på 80-talet. Inom stadens gamla gränser byggdes inte så mycket bostäder alls. Under 70-talet fanns det ett överskott av lägenheter samtidigt som industrin, med Scania i spetsen, behövde arbetskraft. Först kom en stor invandrargrupp från Finland men redan i slutet av 60-talet anlände de första Assyrier/syrianerna främst från Libanon, Turkiet och Syrien. I dag har 55 % av kommunens befolkning utländsk bakgrund (SCB 2020) och en stor andel av dem är assyrier/syrianer. Staden har blivit ett centrum för olika kristna grupper från Mellanöstern. Både den Koptisk-ortodoxa kyrkan och den Syrisk-ortodoxa har sina säten i Södertälje.

Staden är starkt segregerad. Tittar man på andelen elever med utländsk bakgrund är den 94% på Hovsjöskolan och 32% på Pershagenskolan (Skolverket 2020). Dessutom finns en kulturell segregation som jag väljer att symbolisera med idrotten. Södertälje är en klassisk hockeystad men har än i dag inte haft någon spelare i Södertälje SK:s herrarnas A-lag med assyrisk/syriansk bakgrund. Samtidigt har man de senaste tjugo åren i två perioder haft fotbollslag i Allsvenskan, först Assyriska FF, sedan Syrianska FC. Södertälje Centrum har potential att vara ett gemensamt rum för stadens alla grupper. Centrum kan också agera offentligt varsagsrum i en stad där var fjärde invånare är trångbodd. (Boverket 2016)

Gatunätet i staden med huvudleder, gator med biltrafik, gång- och cykelvägar, markparkering och parkeringshus

Huvudsakliga rörelsemönster för fotgängare.

Aktiva fasader, verksamheter med skyltfönster, entréer och utåtriktad verksamhet mot gatan.

Torg, gågator och parker.

Bebyggelsestrukturer, ju mörkare desto tätare. Från blandad villabebyggelse, via flerfamiljshus i park, halvslutna och slutna kvarter till helt överbyggda kvarter.

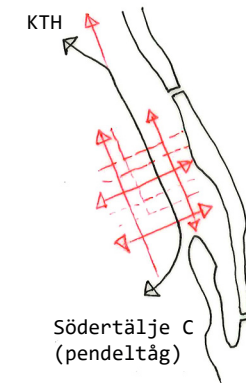

Potential i centrum; lila är de mest problematiska trafikmiljöerna, brunt bef. bebyggelsemiljö med behov av intervention, turkost tomrum i staden och grönt raster underutnyttjad grön/blåstruktur.

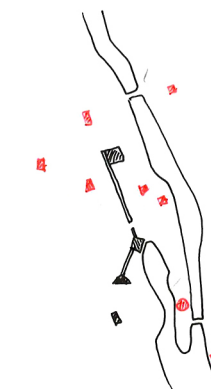

Planerade och projekterade byggprojekt i centrum i rött.

I dag finns ett huvudstråk genom centrum från pendeltågsstationen till KTH. Det går att komplettera med fler parallell- och tvärrörelser.

Befintliga torg och offentliga platser i svart. Den röda färgen symboliserar behovet av fler och mer varierade offentliga rum i staden.

Sett till invånarantalet i staden och kommunen är dagens centrum till ytan rätt litet. Att sprida ut sig är svårt på grund av topografin men det finns en ambition från kommunens håll att expandera stadskärnan norrut förbi Turingeleden mot KTH och Astra Zeneca. Det finns också planer på ett stort antal kontor söder om pendeltågsstationen kopplade till Scania och en ny Tingsrätt. Den största potentialen finns dock i centrum där det finns gott om markparkeringsplatser, ödetomter, trafikleder, slätter och glest bebyggda tomter. I direkt anslutning till centrum finns både ett stort skogsområde, Kusens backe, och kanalen så fokus bör ligga på att förbättra befintliga grönområden snarare än att bevara tomrum med lågt biologiskt värde. Just nu rustar Sjöfartsverket upp kanalen och slussen, ett projekt som blivit försenat med osäkert slutdatum. Som kompensation för de problem som Södertäljeborna får leva med under byggtiden har man lovat att rusta upp och förlänga promenadstråken längs med kanalen och även lämna den centralt belägna slussholmen åt kommunen vilket skulle möjliggöra en sammankoppling av Stadsparken, Marenområdet, Slussholmen och Kusens backe.

Fas II: Kvarteret

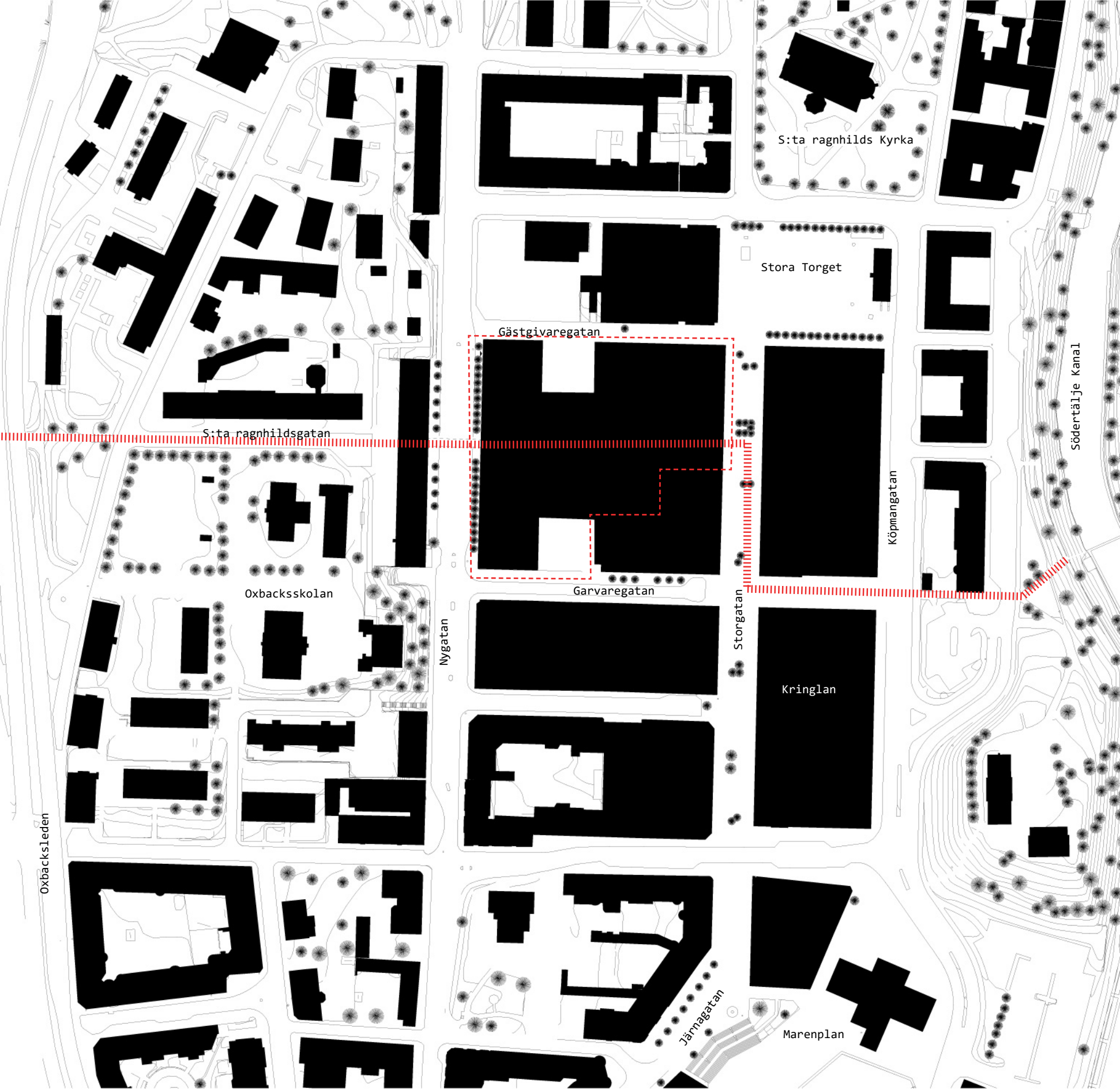

Luna idag

Lunakvarteret var det sista stora projektet som kan kopplas till saneringen av miljön kring Storgatan. Färdigställt 1979 innehållande kulturhus, stadsbibliotek, saluhall, shoppinggalleria och kontor. Gallerian är egentligen en överglasning av en stump av S:ta Ragnhildsgatan som redan byggts över med Åhlenshuset i dess östra ände och skurits av direkt väster om kvarteret när man sänkt Nygatan. Över Nygatan byggde man en inbyggd bro från Lunagallerian till det som var kvar av S:ta Ragnhildsgatan uppe vid Oxbacksskolan. Genom åren har Saluhallen delvis försvunnit, biblioteket förminskats och fått entrén uppflyttad till andra våningen i en utbyggnad av gallerian och en tidigare biograf blivit ersatt av en Clas Ohlsson. Många myndigheter med mer utåtriktad verksamhet och kommunala verksamheter har sina kontor i fastigheten, till exempel försäkringskassan.

S:ta ragnhilds Kyrka

Stora Torget

Gästgivaregatan

S:ta ragnhildsgatan

Oxbacksskolan

Garvaregatan

Köpmangatan

Storgatan

Kringlan

Södertälje Kanal

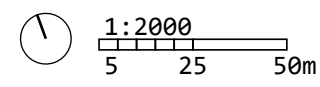
Oxbacksleden

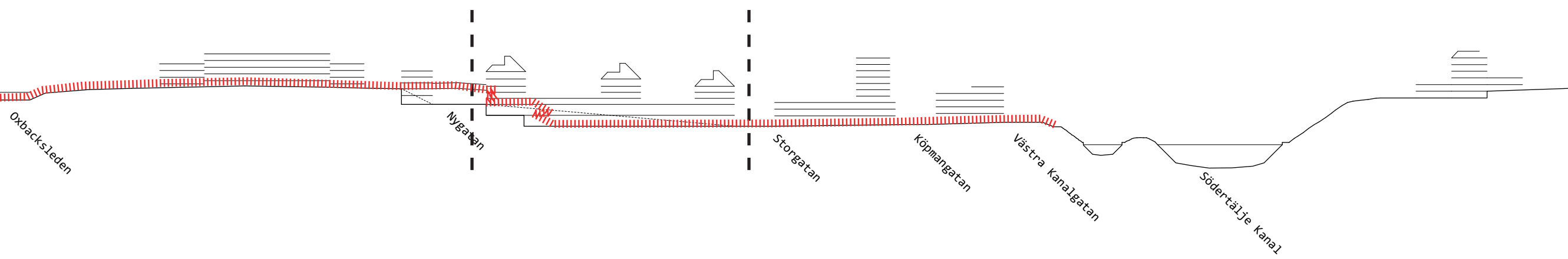
Nygatan

Järnagatan

Marenplan

Den röda linjen beskriver hur man rör sig genom centrum i öst-västlig riktning och finns även i sektion på nästa uppslag.

Oxbacksleden

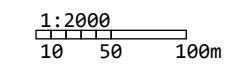
Nygatan

Storgatan

Köpmangatan

Västra Kanalgatan

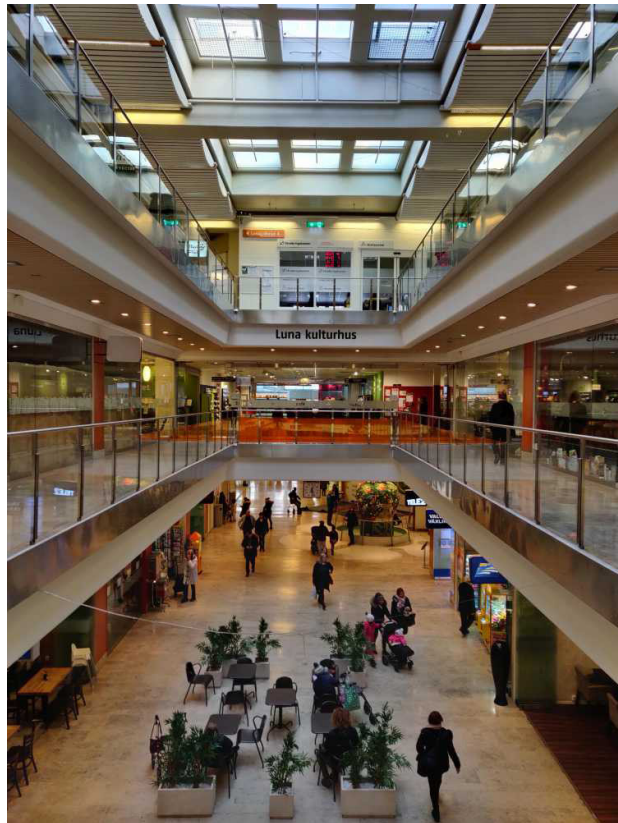
Södertälje Kanal

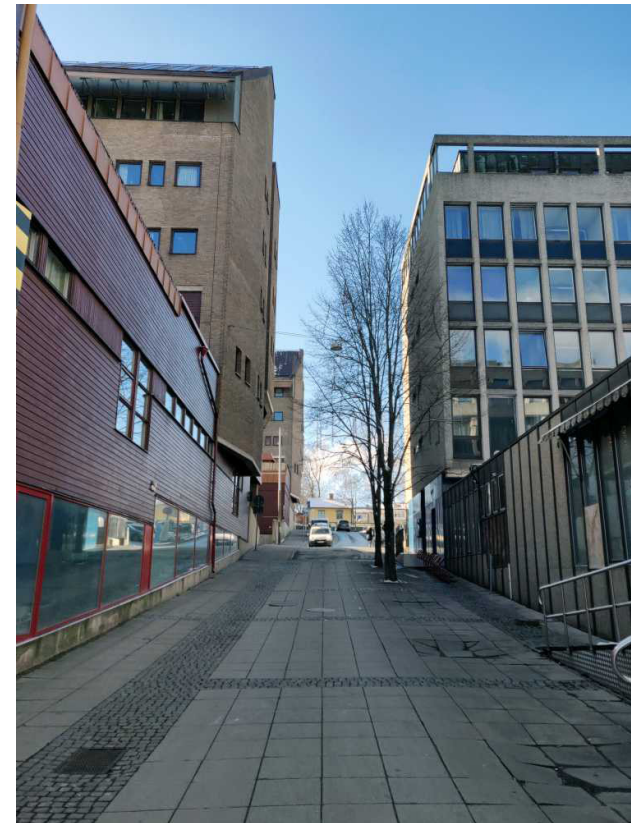
Det finns kvaliteter i den befintliga byggnaden. Teglet ser ut att vara av god kvalitet och skiftar i gult-brunt. I den röda utstickande delen ligger bibliotekets café från vilket man har utsikt över gågatan och torget.

Gallerians bottenvåning är hyfsat välbesökt men på de övre våningarna står många lokaler tomma och som kommunikationslänk fungerar den dåligt.

Ett genomgående tema på den nya bebyggelsen i Södertälje efter saneringarna är arkader längs Storgatan och Nygatan. I Lunakvarteret är fasaderna för stängda och miljön runt omkring för rörig för att det ska bli något trevligt stadsliv under arkaderna.

Kvarteret är nästan helt slutet mot tvärgatorna mellan Storgatan och Nygatan. Till höger i bild syns gamla polishuset som nu har omvandlats till bostäder.

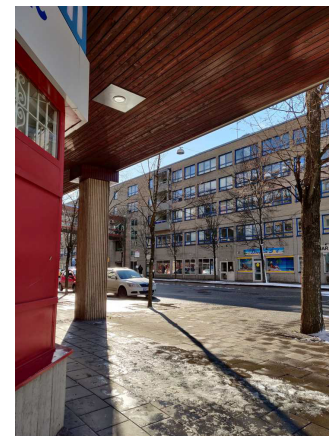
Bron över Nygatan används i dag sparsamt

Entré till gallerian från Nygatan

Biblioteket sett från Storgatan

Arkaden och gatumiljön längs Nygatan

Både mot garvaregatan och Gästgivaregatan finns två stora inlastningszoner.

Entrén till Lunagallerian strax innan färdigställandet.

På den här bilden från bygget av Lunakvarteret får man en bra bild av de stora ingrepp i landskapet som krävdes.

Bilden är tagen från Storgatan upp på S:ta ragnhildsgatan innan rivningarna. Det var en helt annan skala och typ av bebyggelse innan och de stora höjdskillnaderna inom kvarteret var mycket tydligare. Rivningarna och det nya kvarteret gav ett plattare och mer lättillgängligt centrum

(Bilder från Länstidningen)

Luna i media

I Södertäljes lokaltidning Länstidningen kan man få en bild av tidslinjen för utvecklingen av Lunakvarteret. Från att ha varit en fråga om upprustning av gallerian till dagens situation med mögel och eventuell rivning. Klart är i alla fall att det finns konsensus i att dagens galleria inte är speciellt bra och att byggnaden i sig är ett problem som element i staden. Hittills har inte många röster höjts för att bevara kvarteret som det är i dag eller ens delar av det.

14 feb 2018

Telge satsar på Lunagallerian: ”Ska vi få det attraktivt är 20 miljoner en droppe i havet”

Lunagallerians övre plan har länge ekat tomma. Nu ska en mångmiljoninvestering ge nytt liv till det kommunägda köpcentret.

– Lunagallerian behöver en ansiktslyftning, säger Gabriel Bozyel (V), i Telge fastigheters styrelse.

SÖDERTÄLJE KOMMUN | 10 dec 2019

Mögelkaos i Lunahuset – kan tvingas riva: ”Larm om allergier, astma och näsblod”

Mögelproblem i Lunahuset

Visa alla artiklar

Flera personer som arbetar i Lunahuset har larmat om att de mår dåligt, har utvecklat astma och fått utslag. Nu står det klart att byggnaden är i så dåligt skick att 12 500 kvadratmeter, det vill säga nästan hela fastigheten måste renoveras eller rivas.

– Det är omfattande och innebär enorma kostnader, säger Ewert Sjöstrand, strategisk projektledare på Telge fastigheter.

25 apr 2018

Gärna bio – men också en saluhall! Här är Södertäljebornas önskelista till Lunagallerian

Telge fastigheters idé om en ny modern bio i Lunagallerian får tummen upp av Södertäljeborna.

INSÄNDARE | 8 jan 2019

Det stinker i Lunagallerian

SÖDERTÄLJE KOMMUN | 10 mar

Skräckscenariot efter mögellarmet: Hela kvarteret kan rivas – ”Det är klart att det här är allvarligt”

Mögelproblem i Lunahuset

Visa alla artiklar

Alla ytterväggar i fem huskroppar i Lunakvarteret måste rivas och byggas upp igen, på grund av fuktskador. Telge fastigheter tittar nu på vad den omfattande renoveringen kommer kosta, och på alternativet att riva husen och bygga nytt.

SÖDERTÄLJE KOMMUN | 10 mar

Fem röster om Lunamöglet: ”Gallerian känns lite passé, det är som att kliva in i en lång korridor”

Mögelproblem i Lunahuset

Visa alla artiklar

Om en renovering av Lunahuset blir så kostsam att en rivning blir ett bättre alternativ – då vill flera starka röster passa på att förändra den läckande kolossen.

SÖDERTÄLJE KOMMUN | 16 apr

Takbar, bio och gågata istället för galleria – här är nya idéerna för mögelskadade Lunahuset

Artikel 11 av 14

Mögelproblem i Lunahuset

Visa alla artiklar

1,5 miljard. Så mycket skulle det kosta att riva mögelskadade Lunakvarteret, och bygga upp det på nytt. Att bara renovera skulle kosta 509 miljoner kronor, men det bedöms vara det ”minst lämpliga” alternativet.

SÖDERTÄLJE KOMMUN | 29 apr

Kulturpersonligheterna: ”Möglet i Luna öppnar stora möjligheter till förbättringar”

Artikel 13 av 14

Mögelproblem i Lunahuset

Visa alla artiklar

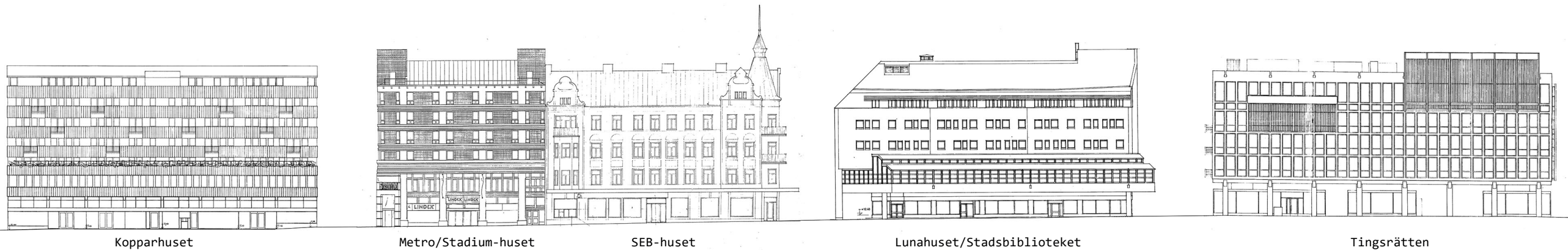
Möglet i Luna-kvarteret skapar debatt och flera av Södertäljes kulturpersoner ser möjligheter som öppnas om husen måste rivas för att få bort möglet. Med ny- eller ombyggnationen ges tillfälle att bygga nytt och bygga rätt.

Övrig bebyggelse i kvarteret

I samma kvarter som Lunahuset finns två fastigheter med annan ägare. De är äldre än Luna och har inte samma typ av konstruktion och därför inte samma mögelproblem. Det gäller Metrohuset och SEB-huset som båda ligger utanför mitt projekt. Bakom Metrohuset planeras ett högt bostadshus. Detaljplanen har varit ute på samråd men är inte antagen än och jag har valt att ha med den i processen kring mitt projekt. En förutsättning är dock att det där det krävs ska ritas om för att fungera logistiskt ihop med omdaning av resten av Lunakvarteret, främst är det fasaderna mot de delar av kvarteret jag öppnar upp som behöver gestaltas och få funktioner. Jag tycker det är bra att det blir mer bostäder längs Storgatan och detaljplanen öppnar också upp den befintliga fasaden mot Garvaregatan vilket stämmer väl överrens med mina egna intentioner. (Södertälje Kommun 2019)

Det planerade höghuset mot Garvaregatan (Strategisk Arkitektur)

Kopparhuset

Metro/Stadium-huset

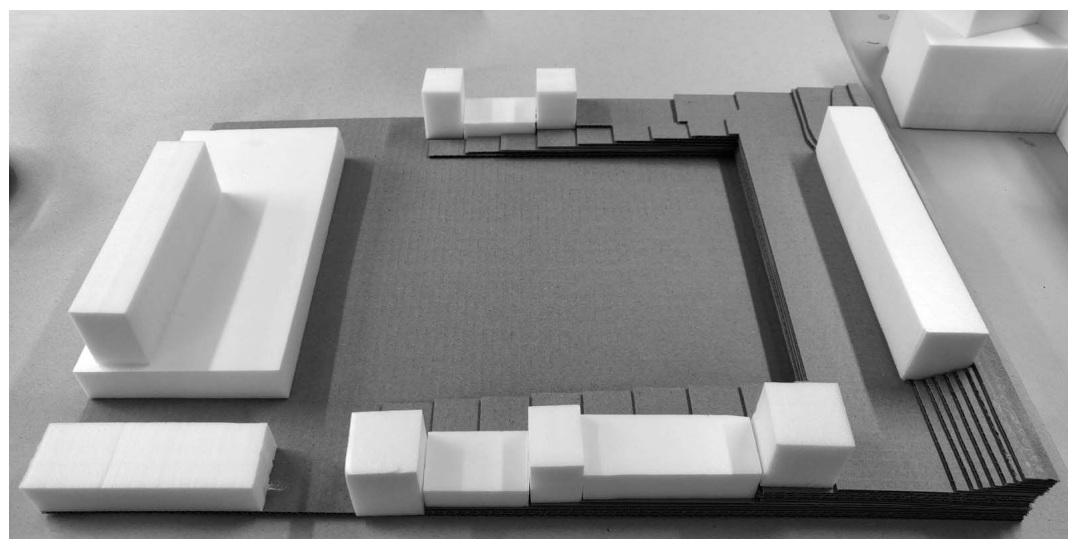
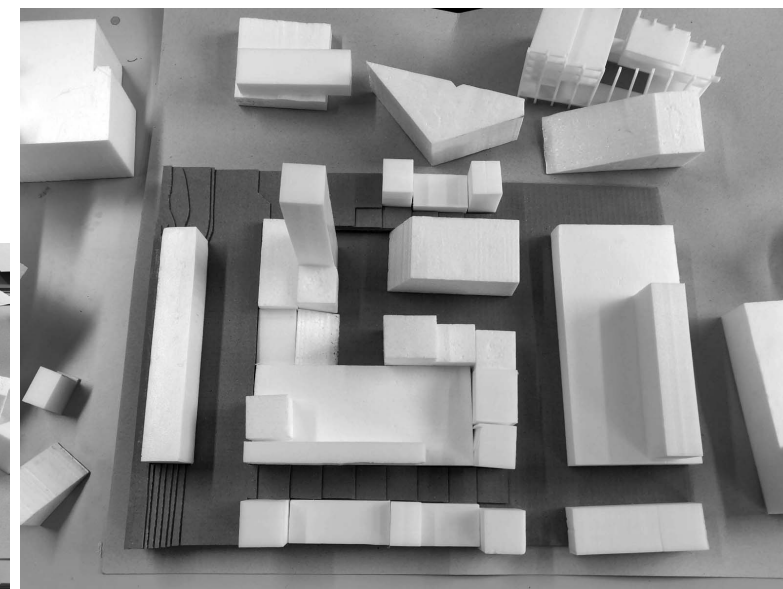
SEB-huset

Lunahuset/Stadsbiblioteket

Tingsrätten

Undersökning i modell

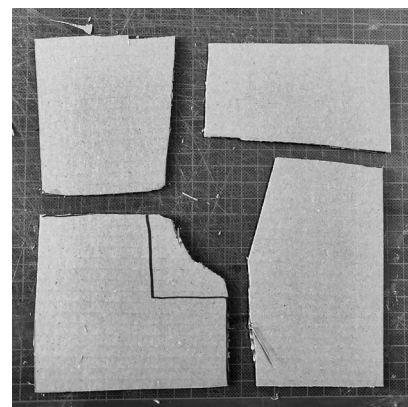
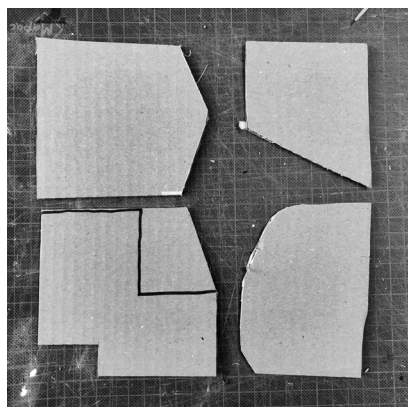
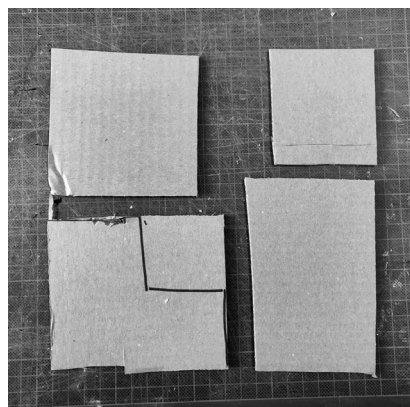
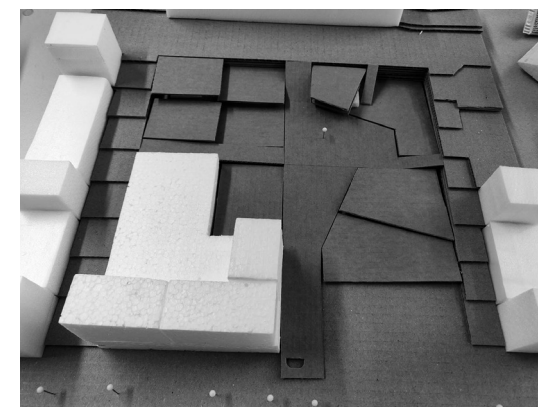
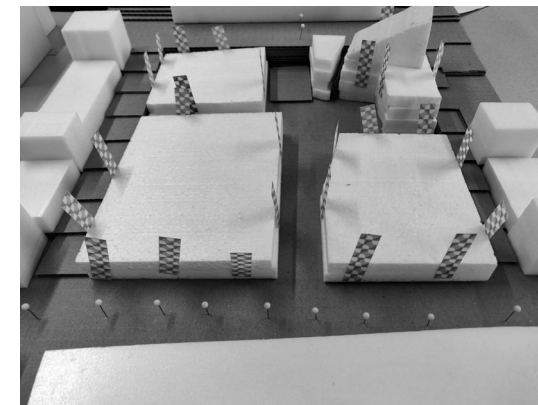
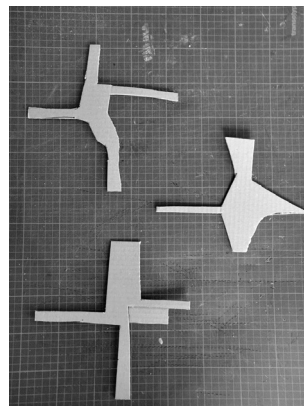
I fas II använde jag mig främst av modell som skissverktyg. Jag arbetade parallellt med att skissa i plan och sektion men återkom alltid till modellen mellan varven. Från början var den rätt grov men gick under processen mot en allt finare och mer exakt detaljering. I fas III använde jag samma modell för att skissa på nivåer och bjälklag men i fas II var fokus på det offentliga rummet och volymer. Arbetet var intuitivt och jag tittade på ett antal referenser men arbetade mycket utforskande.

Det första beslut jag tog i modellen var att förlänga Storgatans golv in i kvarteret och ta hand om den stora höjdskillnaden i kvarterets bakre del mot Nygatan. På så sätt fick jag en tydligare koppling mot huvudstråket längs Storgatan och fler möjliga vistelsezoner än på de befintliga, rätt så branta, tvärgatorna. Jag började också utforska en central öppen plats i kvarteret och eventuella syd-nordliga skärningar genom bebyggelsen. Kvarterets centrala läge och den omgivande bebyggelsen motiverar en rätt hög exploatering. Jag har från ett tidigt skede modellerat högre bebyggelse i kvarterets utanter och försökt hålla nere volymerna inne i kvarteret och mot platsen för att hålla det intimt.

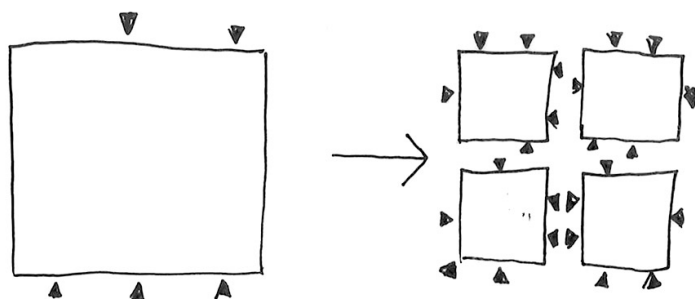
Jag besökte Bo01 för att studera den offentliga miljön mellan husen. Där finns det gott om platser av olika karaktär och storlek. Jag studerade också Italienska torg som ofta har mer oregelbundna former, mindre mått och en mindre representativ utformning än Stora Torget i Södertälje, eller för den delen många av våra svenska torg. Jag var ute efter att skapa en plats mer än ett torg och arbetade med att försöka karva ur den ur kvarteret på olika sätt. Något jag tog med mig från Bo01 var de vinklade kanterna på torg och gator och den effekt de har på rummen mellan husen. Förutom perspektiveffekten så kände jag också en gradvis övergång från offentligt till mer privat som jag tog med mig vidare i projektet.

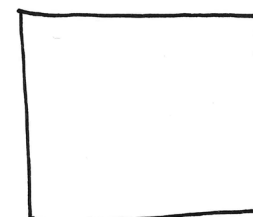
Jag riktade torget för att få bättre ljusförhållanden och sköt det uppåt mot Nygatan för att kunna ha en direkt koppling med hiss och rulltrappa mot Nygatan. Efter mellanseminariet valde jag också att höja upp platsen en våning (3m). På så sätt kunde jag hålla en lutning på 1:20 upp till platsen samtidigt som en trappa upp till Nygatan inte behövde bli lika monumental som innan. Torget fick också en starkare karaktär av att vara både mitt i kvarteret och mitt i en sluttning. Den kopplingen till landskapet saknas i dagens galleriagång.

Strategier

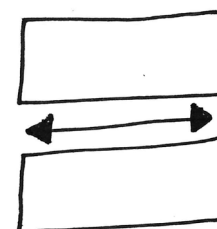
Idén är att förutom att kunna öppna upp kvarteret mer mot befintliga sidogator (Garvaregatan och Gästgivaregatan) även skapa en större kontaktyta inne i kvarteret. Genom att jobba med nivåerna och två tvärgator mot den gamla galleriagången skapas vidare förutsättningar för att kunna fortsätta förstärka kopplingen till resten av staden i framtiden. I den nya bebyggelsen bör det finnas en blandning av bostäder, kontor, matställen och handel för att skapa förutsättningarna för en levande stad under hela dygnet. I dag dör gågatan i samband med att butikerna stänger.

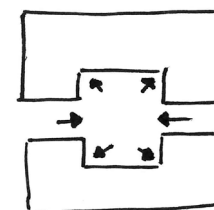
Kanske den viktigaste strategin är att vända ut och in på dagens galleria. Att bryta upp kvarteret och skapa fler entréer mot staden.

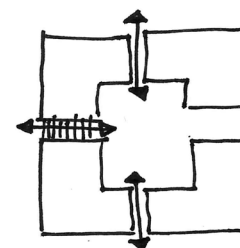
Kvarteret i dag.

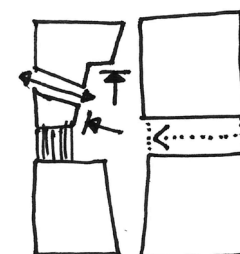
Öppna upp S:ta Ragnhildsgatan genom kvarteret.

En plats inne i kvarteret.

Trappa i platsens kant och en plan plats.

Platsen förskjuts för bättre solljusförhållanden och ligger mellan trapporna och en sluttande gata. Mitt i kvarteret, mitt i slutningen.

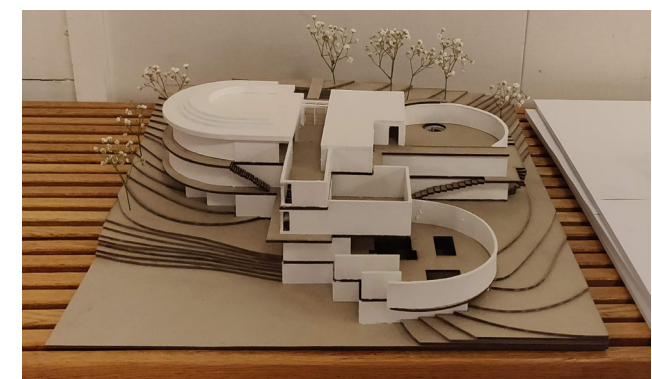
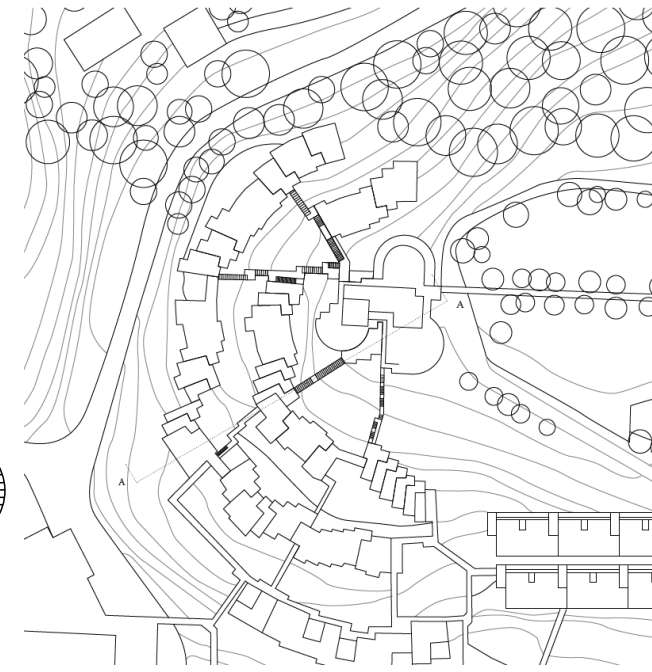
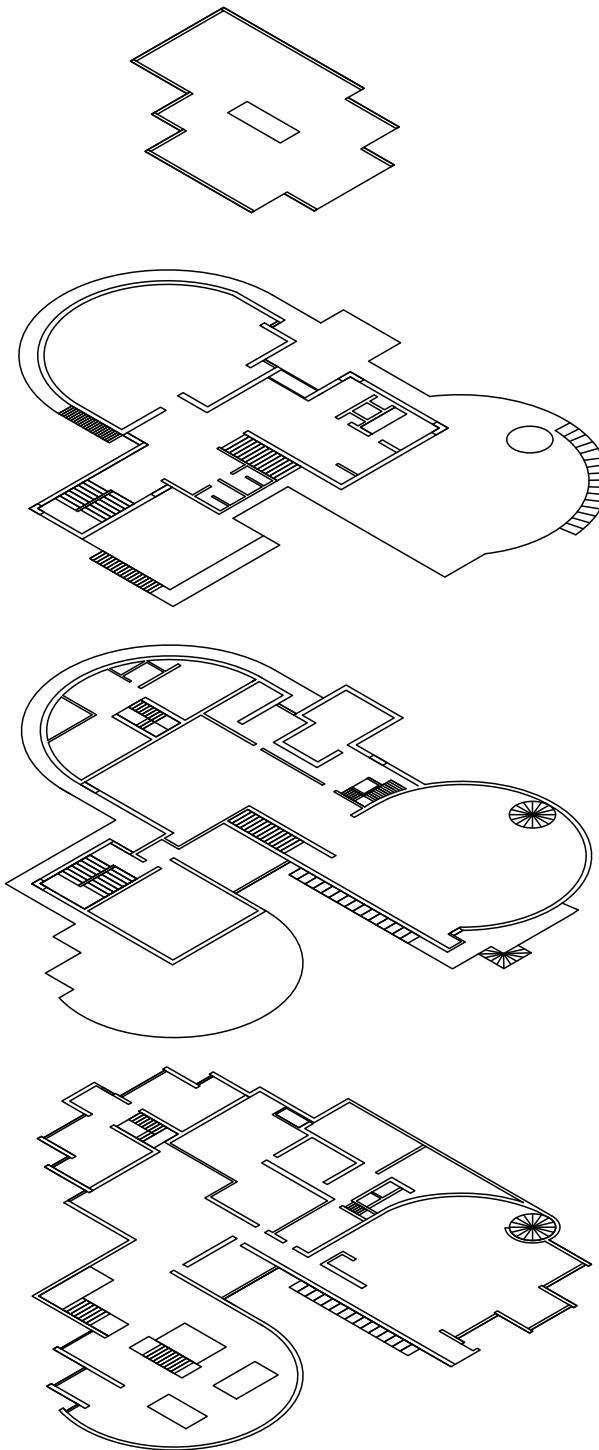
Referens

Collegio del Colle

Hösten 2018 gick jag kursen Material och Detalj på arkitektskolan. Under en termin undersökte jag och min grupp Collegio del Colle, främst i modell men också i våra egna ritningar och efterforskningar. Sättet de Carlo arbetade med byggd miljö i landskap har haft stor inverkan på mig.

Collegio del Colle är ett projekt med studentbostäder och en offentlig servicebyggnad och expanderades sedan med flera tillägg av delvis liknande karaktär. Hela projektet karaktäriseras av hur boende och besökare hela tiden rör sig genom landskapet, ner i sluttningen där bostäderna ligger. Oavsett om man är inne i byggnaderna eller på någon av de många exteriöra gångarna så är man hela tiden i nära kontakt med landskapet. Rörelsemönstret är samma som i en italiensk renässansstad men applicerat på en för tiden modern byggnadstypologi och form. Det är inte en nostalgisk tillbakablickande arkitektur utan en reflektion över den italienska staden och dess kvalitéer.

Vid ankomsten till Collegio del Colle passerar man över en bro till huvudbyggnadens översta våning. Genom byggnaden finns det flera sätt att röra sig neråt genom våningsplanerna som alla är kopplade till olika nivåer av landskapet. Bjälklagen agerar som förläggningar och terrasser av marken överlappandes varandra. Planmässigt är det väldigt komplext och det var först när modellen stod helt klar som jag kunde förstå byggnaden i sin helhet. Bjälklagen öppnar sig på olika ställen beroende på situation och sträcker sig ut genom fasaden till terrasser överallt där det går. Rörelsemönstret är det samma när man rör sig nedåt i sluttningen genom och mellan bostäderna men här är det radhus i tre nivåer som ringlar längs med landskapet.

Referens

Återuppbyggnaden av Chiado

Lissabon, Portugal - 1988-98 - Alvaro Siza

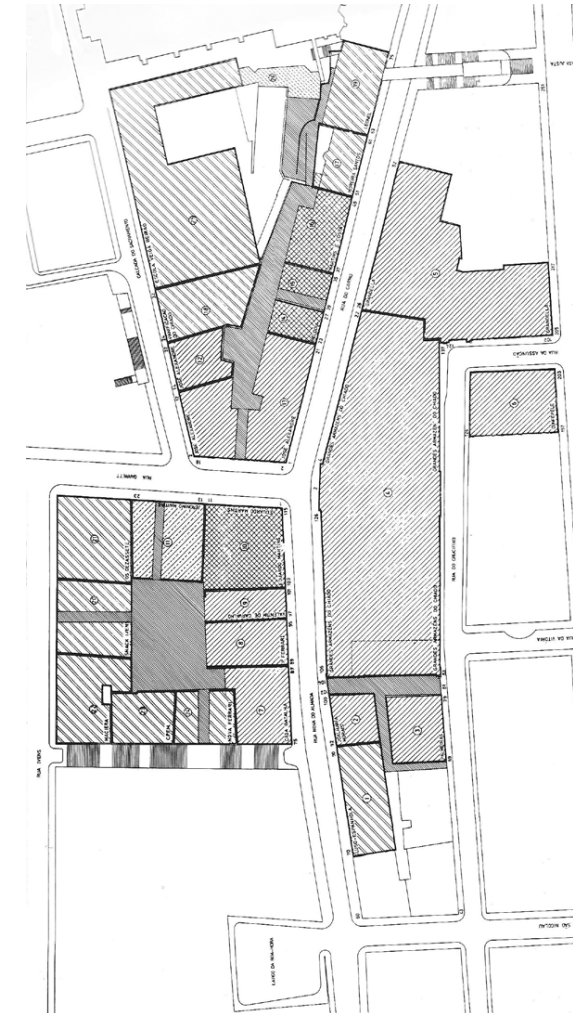
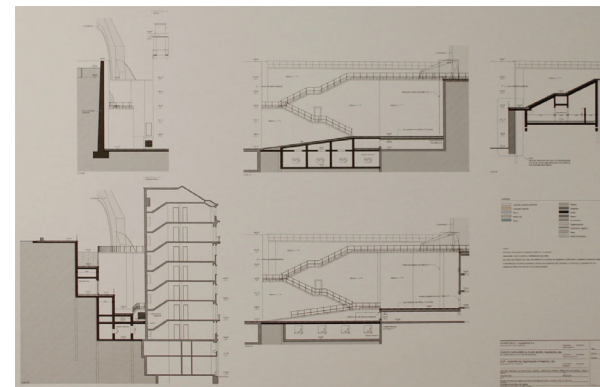
Chiado ligger i Lissabons hjärta på den första av stadens många kullar väster om Baixa Pombalina. Byggt enligt Pombalinprinciperna som togs fram efter den förödande jordbävningen 1755. 1988 brann fjorton byggnader mitt i stadsdelen ner och elva andra skadades. Alvaro Siza fick uppdraget som arkitekt för återuppbyggnaden och arbetade med det de följande tio åren.

Alla de fjorton totalförstörda byggnaderna var kontoriserade men de elva som bara var delvis skadade innehöll också bostäder. Med punktrenoveringar i de elva skadade husen lyckades man återställa dem utan att kasta ut de boende vilket var viktigt för områdets kontinuitet. Man bestämde sig för att återuppbygga de totalförstörda husen med samma typologi och fasadstil som den omgivande stadsdelen och de nu förstörda föregångarna. Principerna i Pombalia visade sig applicerbara även på en modern konstruktion. Man var dock noga med att undersöka de rumsliga förhållandena i de återuppbyggda husen och programmerade dem därefter. Detta ledde till en större blandning av handel, service och bostäder.

Tidigare hade innergårdarna oftast varit helt överbyggda men nu passade man på att öppna upp dem till offentliga gårdar med gångstråk och uteserveringar. När staden byggde ut tunnelbanan passade man på att göra en lång rulltrappa upp under kullen till områdets mitt från stationen. Hela projektet har lett till en betydligt större tillgänglighet i den annars så svårnavigerade och kuperade staden. Just tanken på att använda omvandlingen av en stadsdel eller kvarter för att öka tillgängligheten till resten av staden har följt med mig genom hela examensarbetet.

Carlos Castanheira & Alvaro Siza

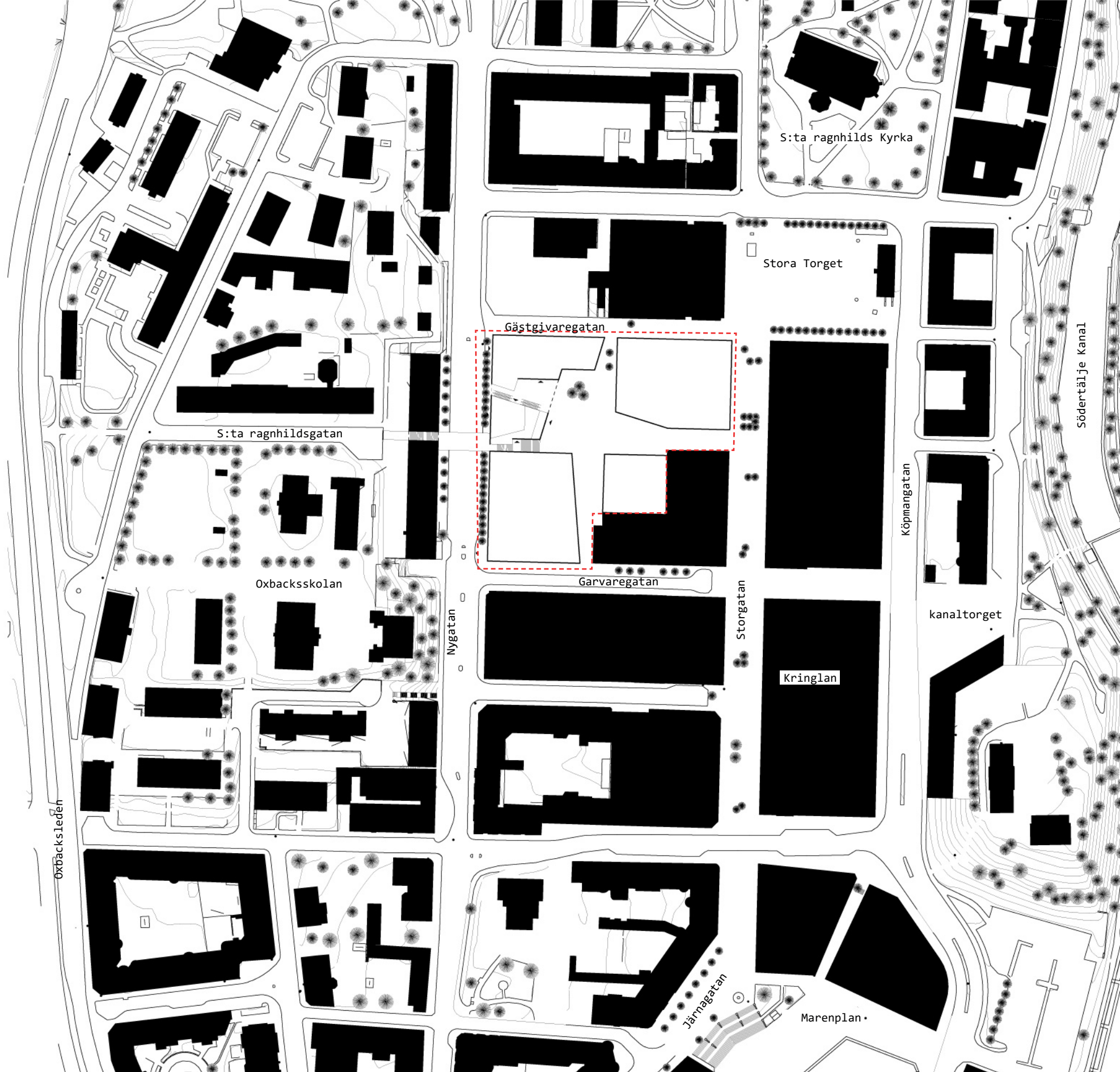

Fas III: Platsen

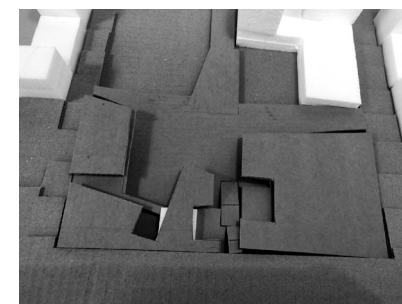
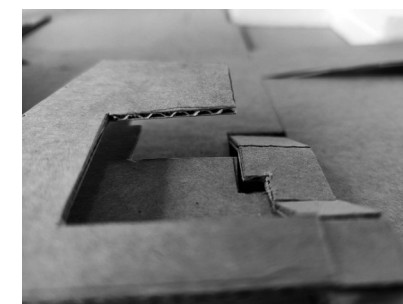
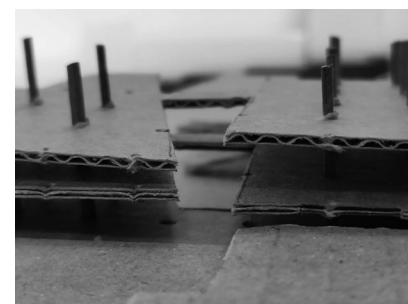
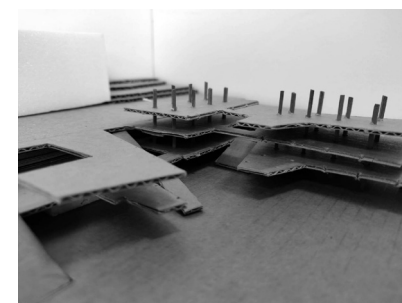
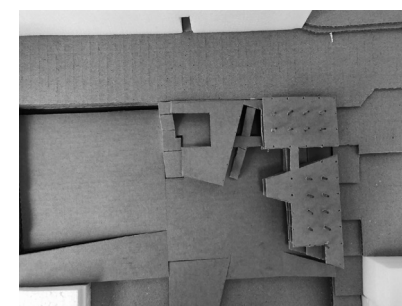
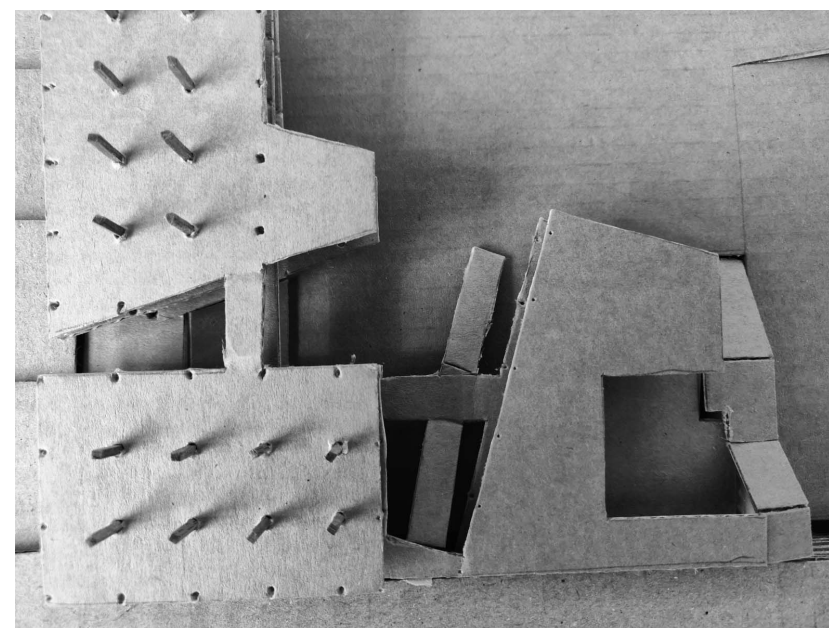

1:2000
5 25 50m

Platsen i modell

I fas III började jag arbetet med att skissa i modell och datorn parallellt. Framför allt var det en öppenhet mellan bjälklagen jag undersökte. Det var viktigt att få till siktlinjer både mellan våningsplanen och från ena sidan av byggnaden till den andra. Jag tyckte också att det var viktigt att det skulle finnas kontakt mellan Nygatan och min nya plats men framför allt att byggnadens interiör också skulle vara en del av platsen.

Vägledande tankar

I dagens Lunagalleria finns det både hiss och rulltrappa mellan nivåerna för Storgatan och Nygatan men de är utformade mer för rörelsen inom gallerian snarare än som en del av staden. I mitt förslag har jag tagit fasta på inte bara hur platsbildningen ska integreras i staden utan även hur min byggnad ska integreras med platsen och därmed staden. På grund av Södertäljes stora höjdskillnader är tanken med rulltrappa bra men den bör utformas för att inte bara röra sig inom en galleria utan som en del i stadens större rörelsemönster.

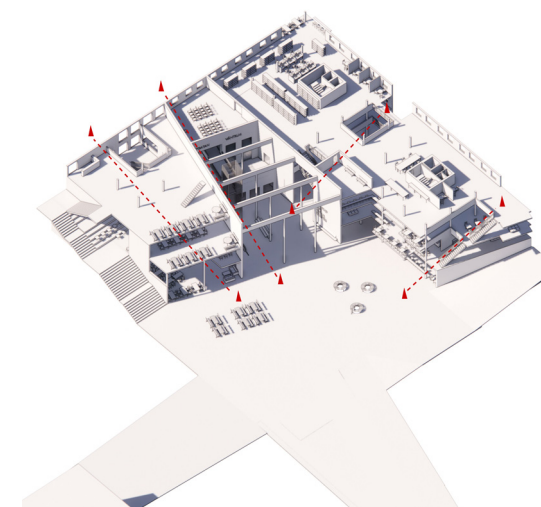
Nygatan är i dag en bred gata som enkelt skulle kunna smalas av eller göras om till bussgata. Det skulle öppna upp för att skapa en bättre miljö för gående och verksamheter längs med den. Att få en starkare koppling mellan Storgatan och Nygatan skulle förstärka den dynamiken. Det ter sig då naturligt att använda Lunakvarteret som den kopplingen, en koppling som också kan få sträcka sig vidare upp på S:ta Ragnhildsgatan och Oxbacken.

Byggnaden öppnar upp sig mot platsen med en fasad i två lager. Den inre fasaden är antingen glasad eller öppen och utanför den sitter som ett andra skikt träribbor. Det yttre lagret släpper helt i bottenplan och låter ibland den inre fasaden komma ut genom sig. Intentionen är att skapa en transparent fasad utan det rena glasets hårdhet. Det yttre lagret agerar solskydd och kan delvis låta sig täckas av växtlighet.

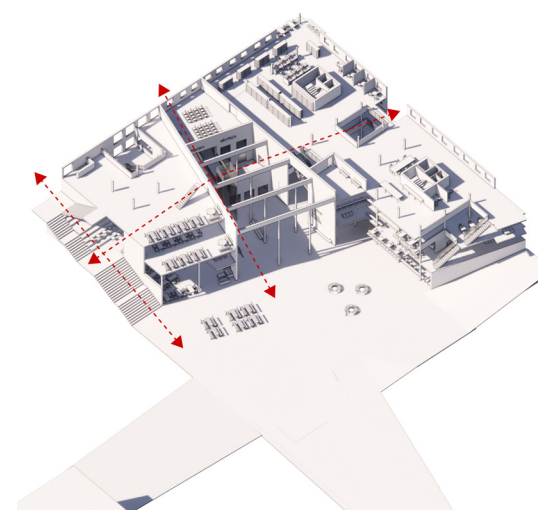
Från Nygatan sett är fasaden något mer sluten men Saluhallens interiör står i kontakt med platsen precis som många delar av biblioteket.

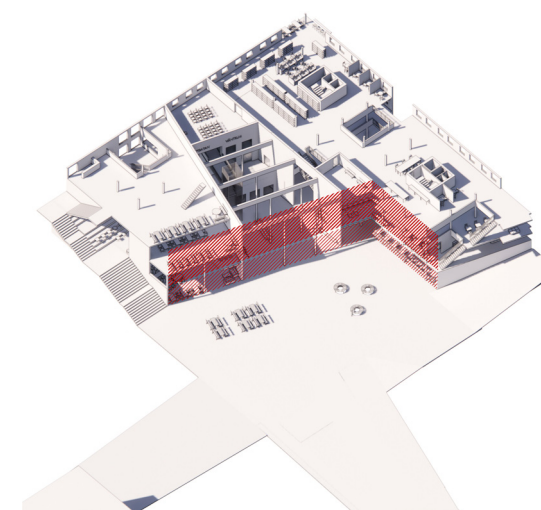
Entréer från flera håll och nivåer

Siktlinjer genom byggnaden

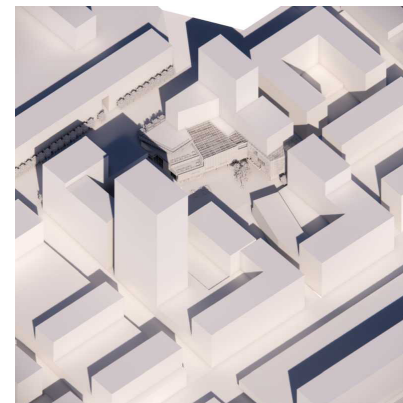
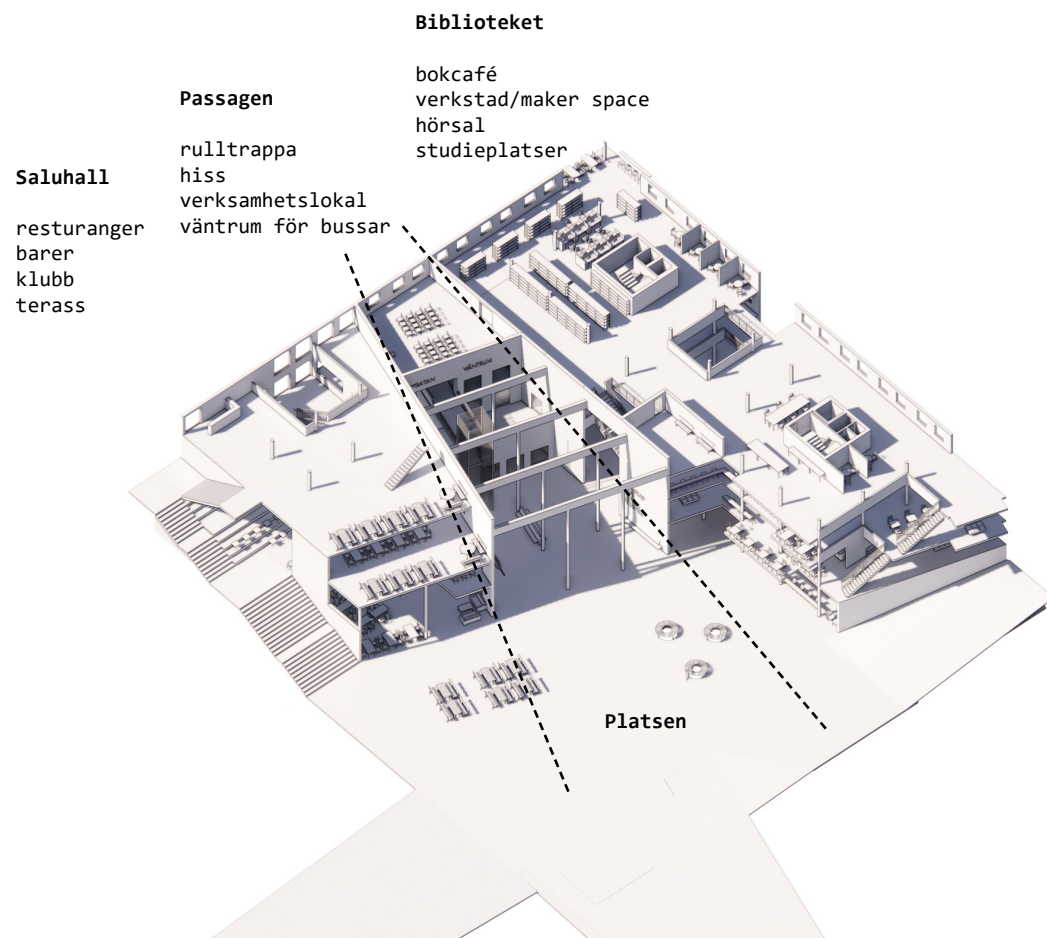

Rörelse genom byggnaden

Transparent skal

Användning & solstudier

21 juni 08:00

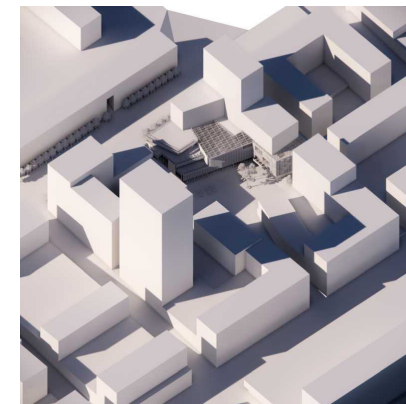
21 juni 12:00

21 juni 16:00

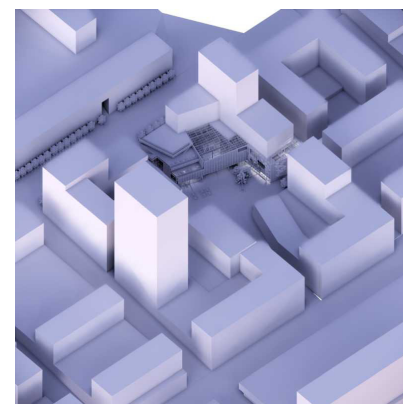
21 september 08:00

21 september 12:00

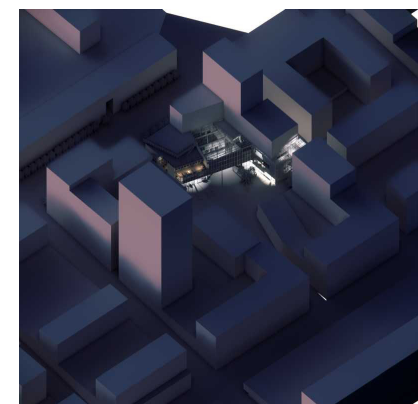
21 september 16:00

21 december 08:00

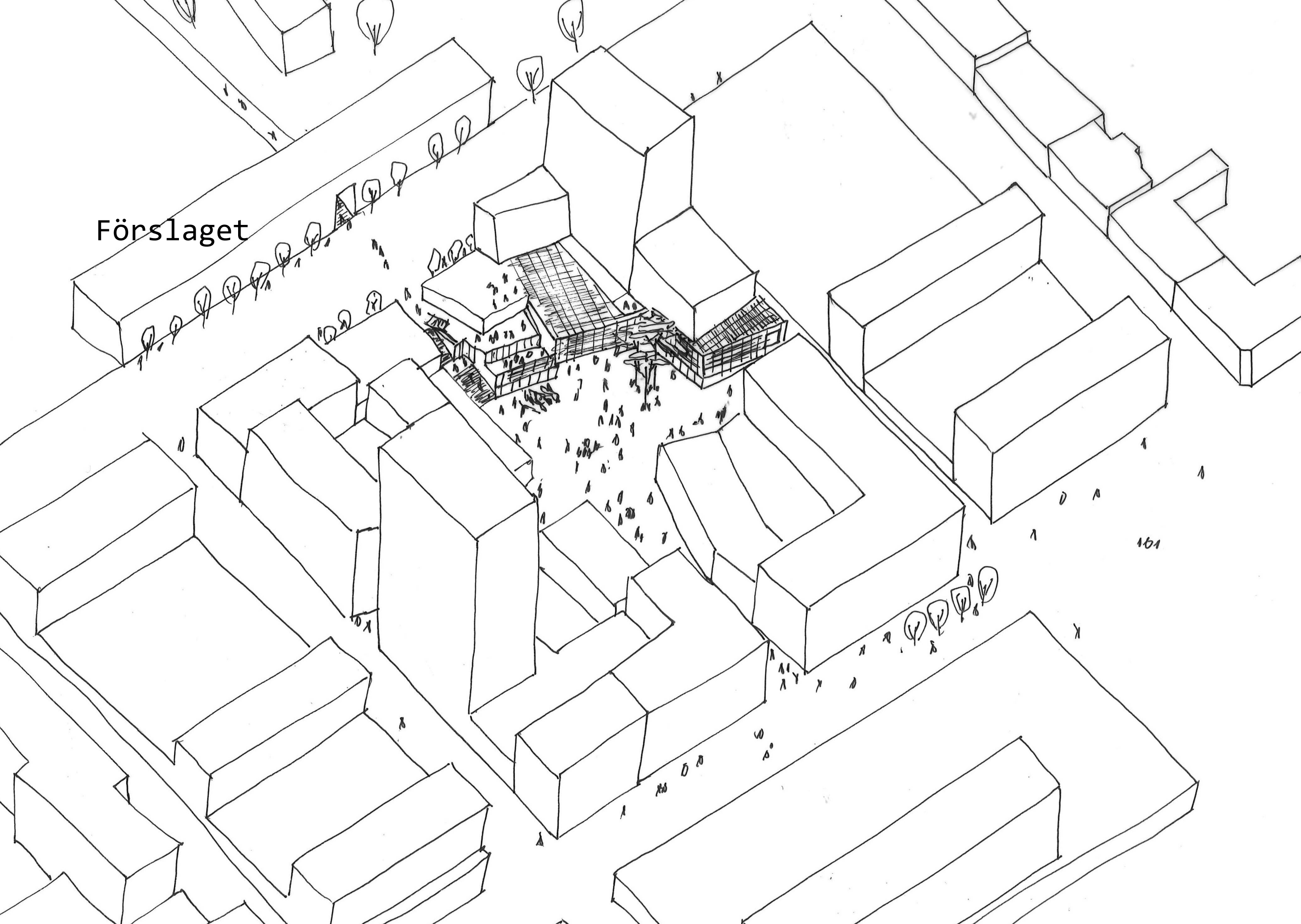
21 december 12:00

21 december 16:00

Förslaget

SALUHALL

PASSAGEN

BIBLIOTEK

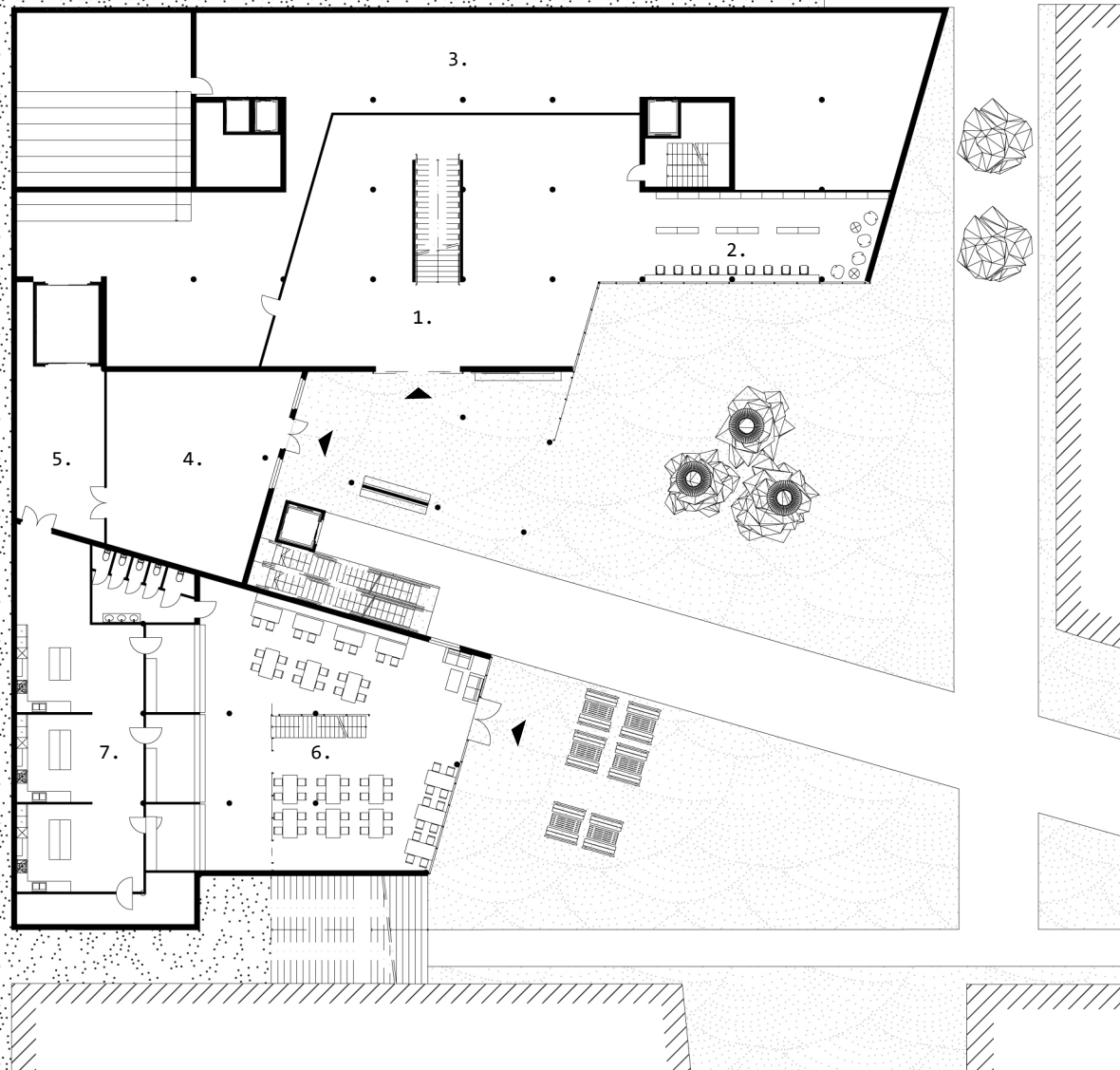
Vy över torget med passagen som stegvis tar en upp till Nygatans nivå. På platsen växer tre stora tallar som agerar som en paviljong men ändå inte bryter bottenplanets och platsens öppenhet.

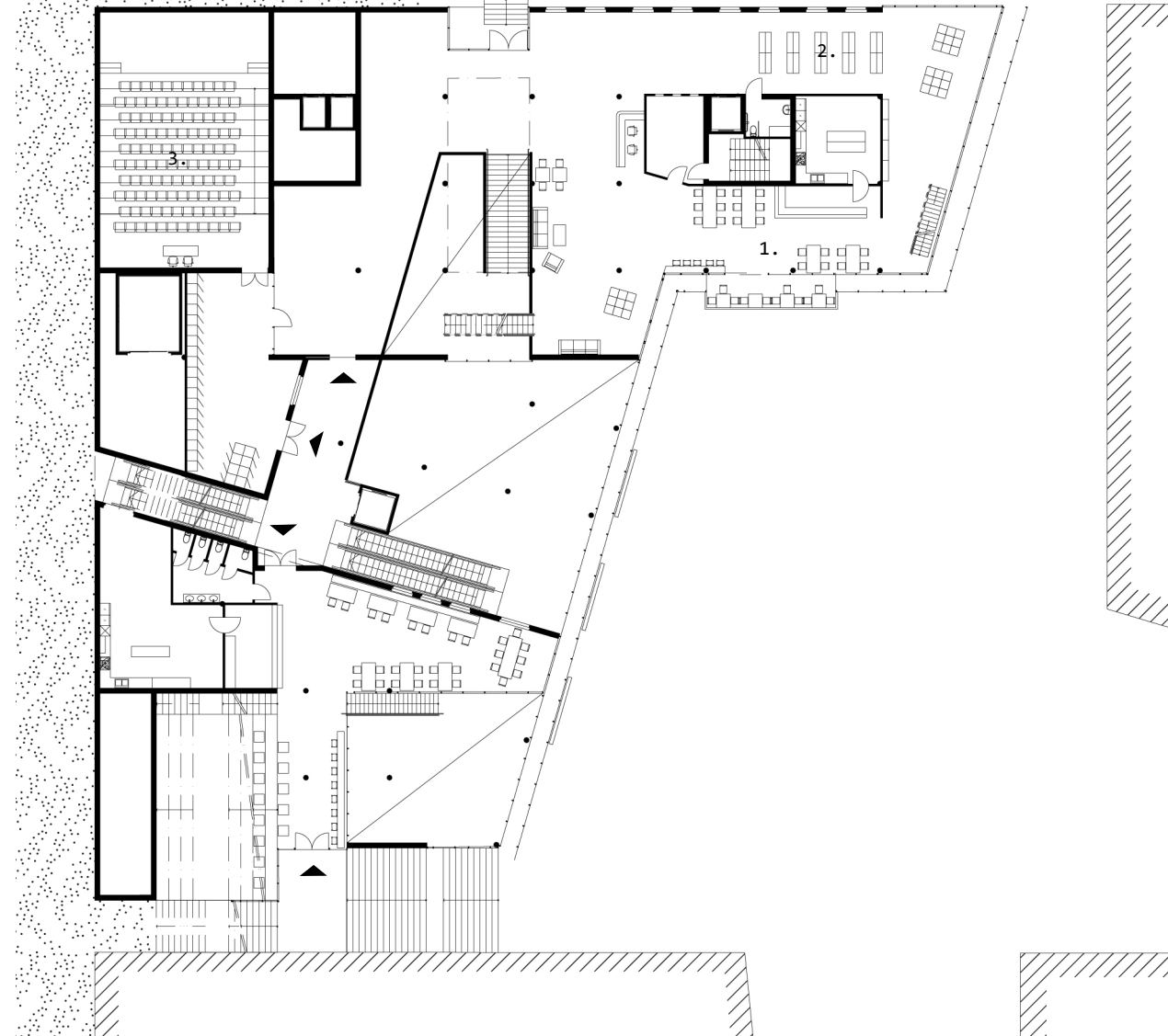

Fasaden i två lager släpper både in och ut ljus beroende på tid på dygnet. Viss grönska kan få slingra sig runt träribborna som agerar solskydd. Café blå har en balkong som går genom båda lagren.

- 1. Bibliotek - entré
- 2. Bibliotek - tidskrifter
- 3. Installationer/förråd
- 4. Verksamhetslokal
- 5. Varuintag
- 6. Saluhall
- 7. Kök

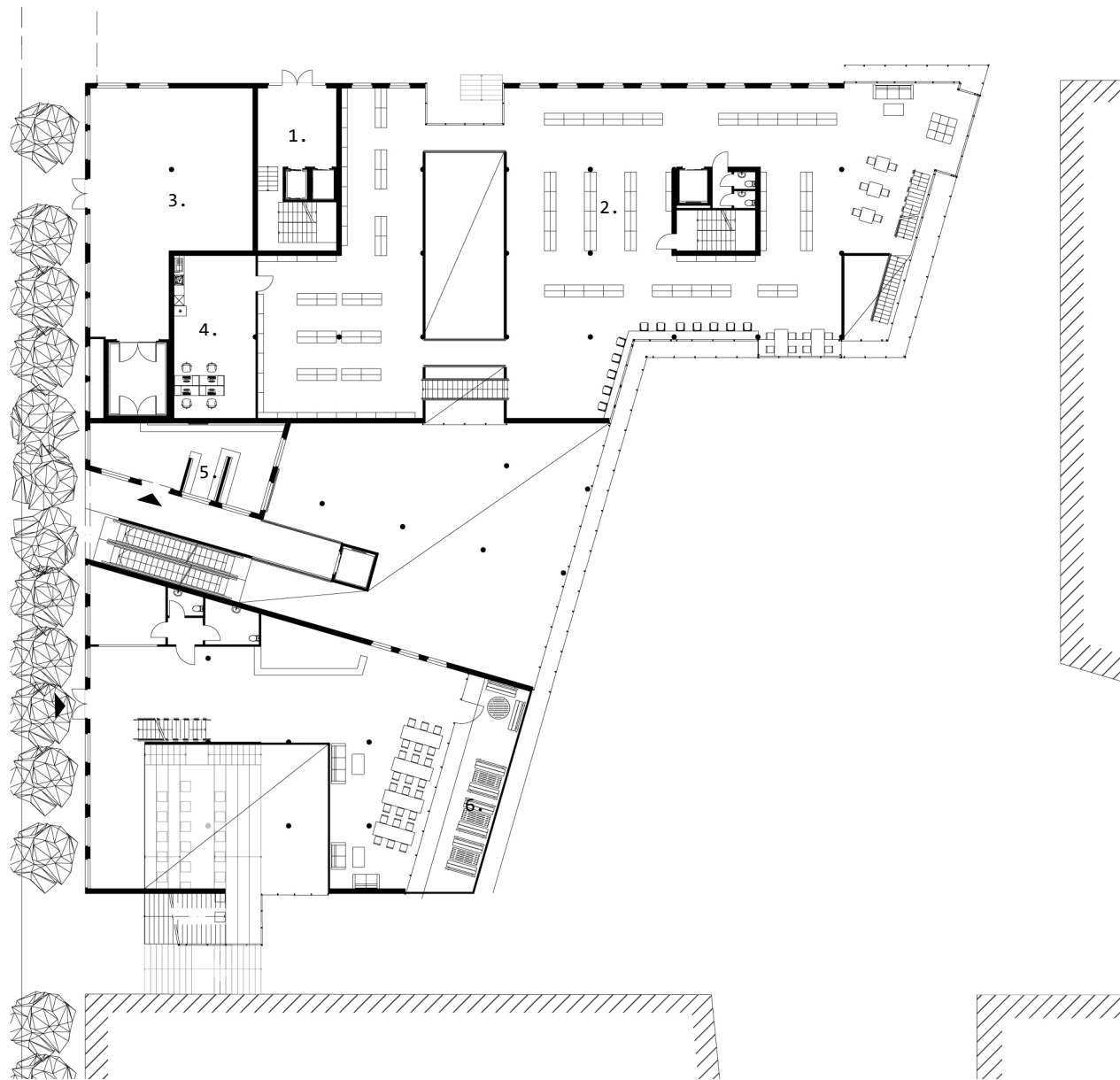

- 1. Bokcafét Blå
- 2. Barnhörna
- 3. Hörsal

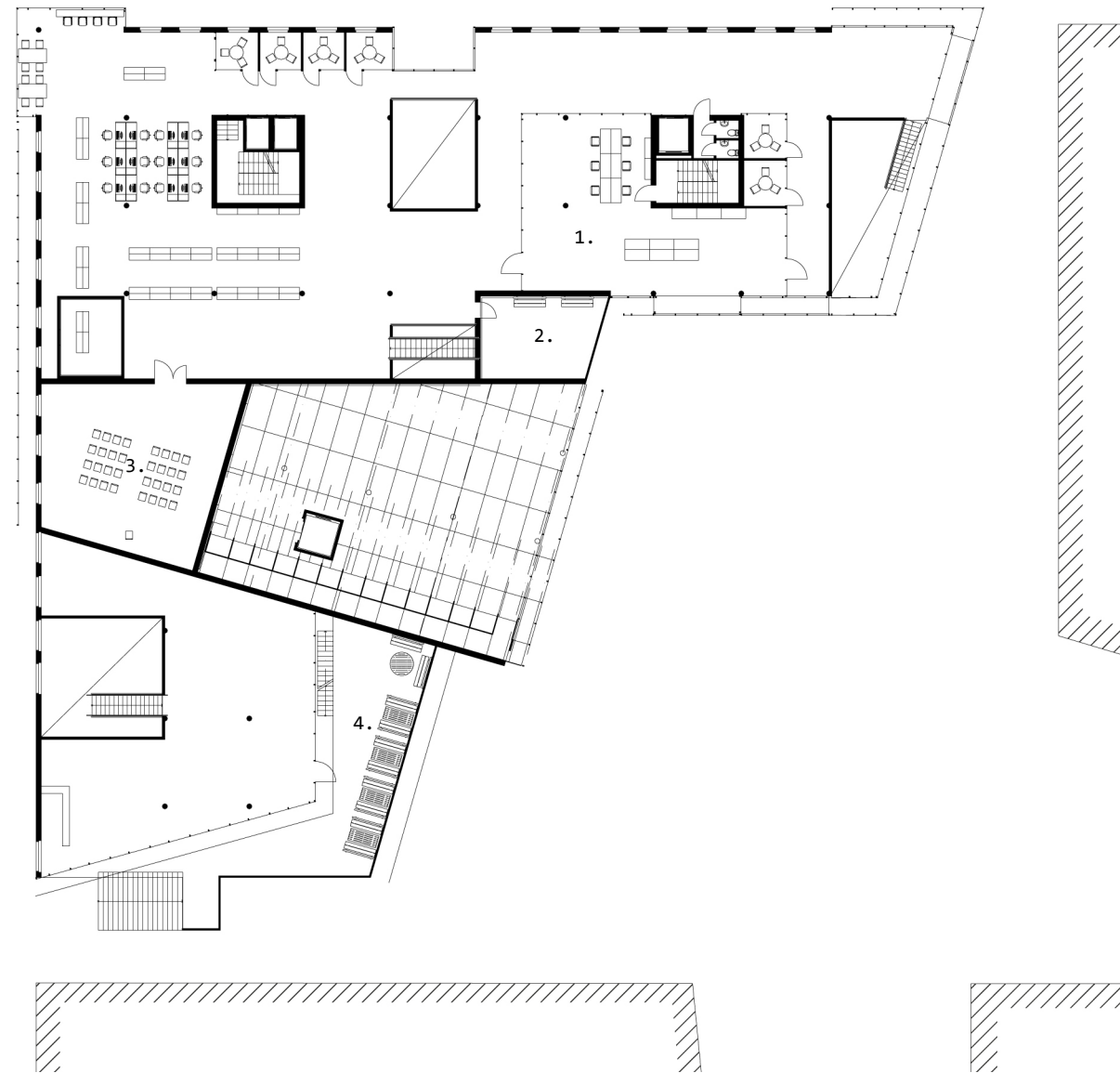
1:400
 1 2 5 10m

- 1. Entré kontorshus
- 2. Bibliotek - media
- 3. Verksamhetslokaler
- 4. Bibliotek - personalrum
- 5. Vänttrum - bussar
- 6. Terrass

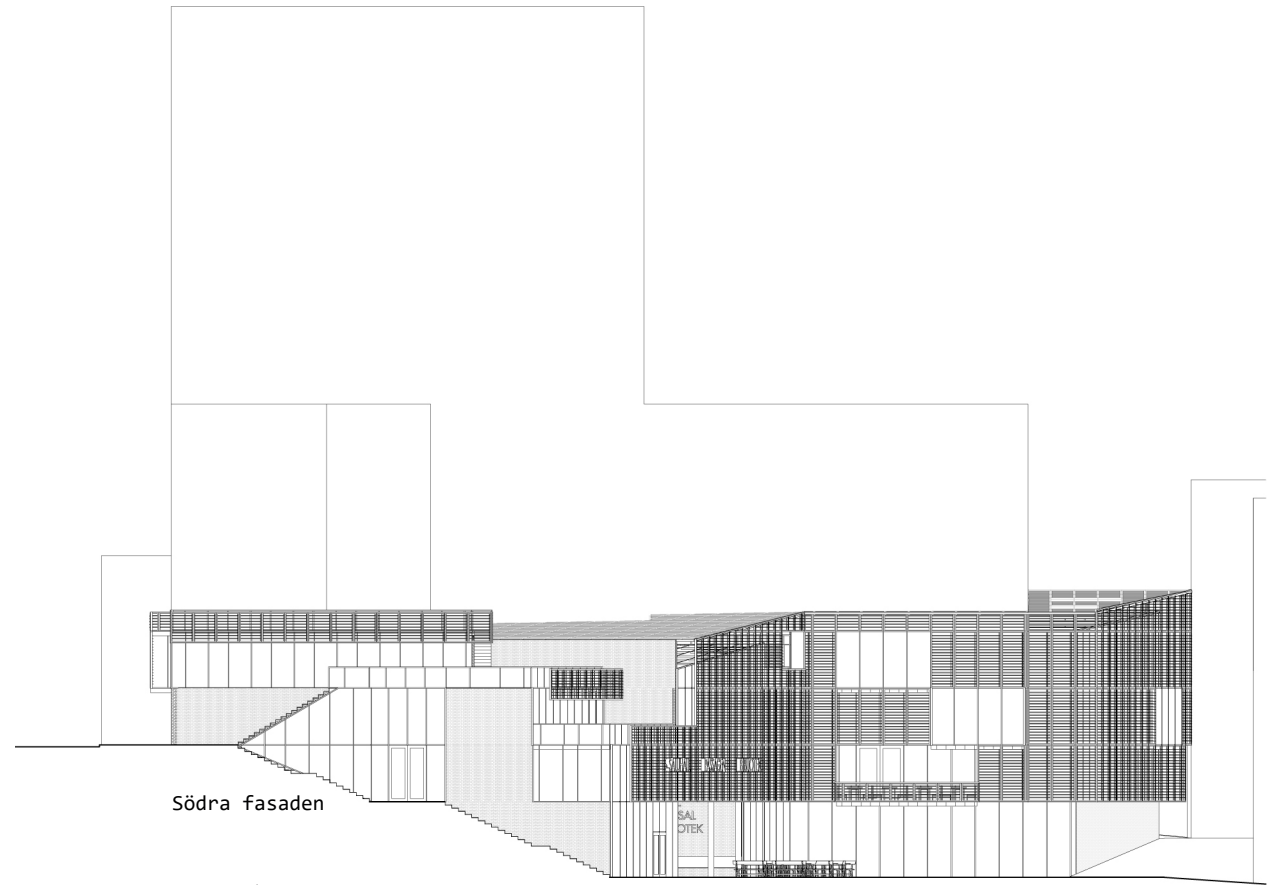
- 1. Verkstad
- 2. Lästerass
- 3. Hörsal
- 4. Terrass

1:400
1 2 5 10m

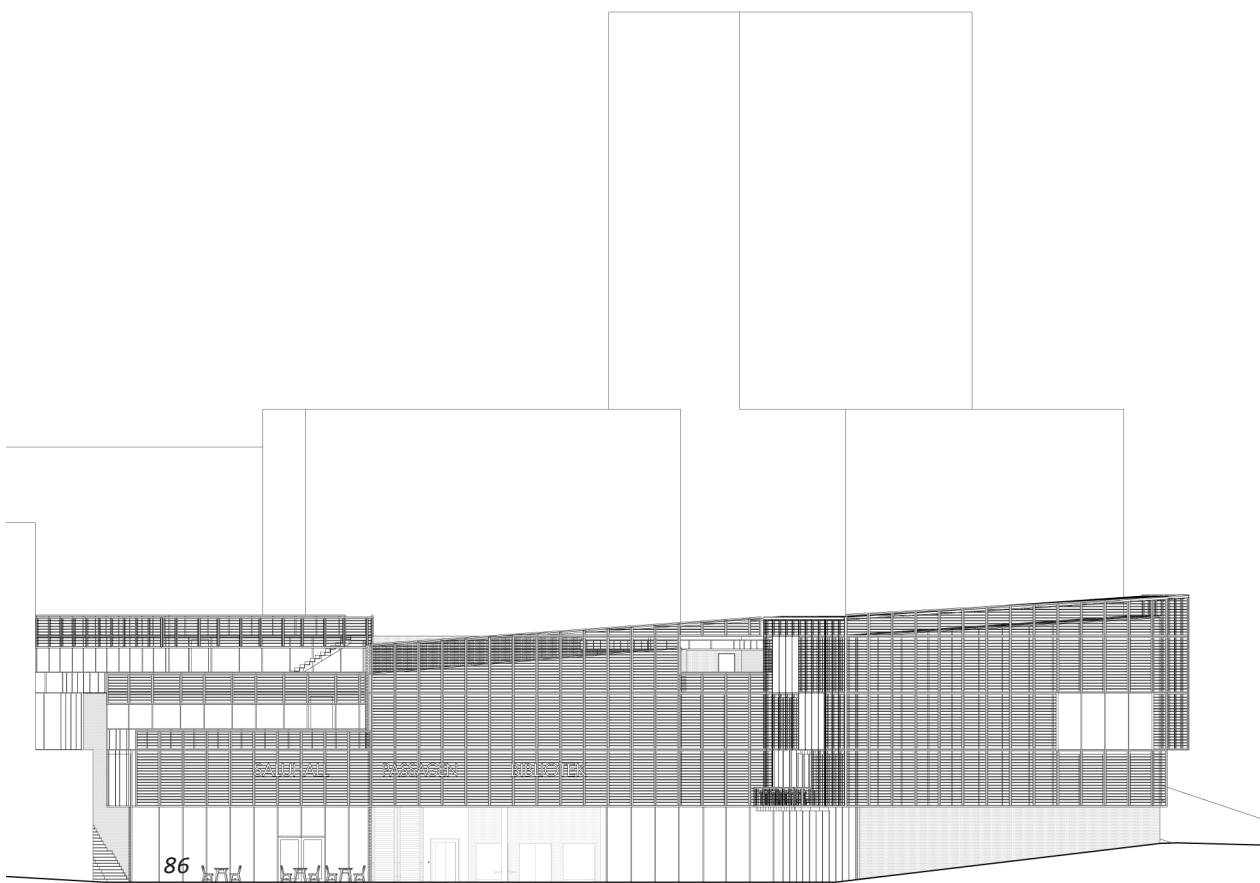

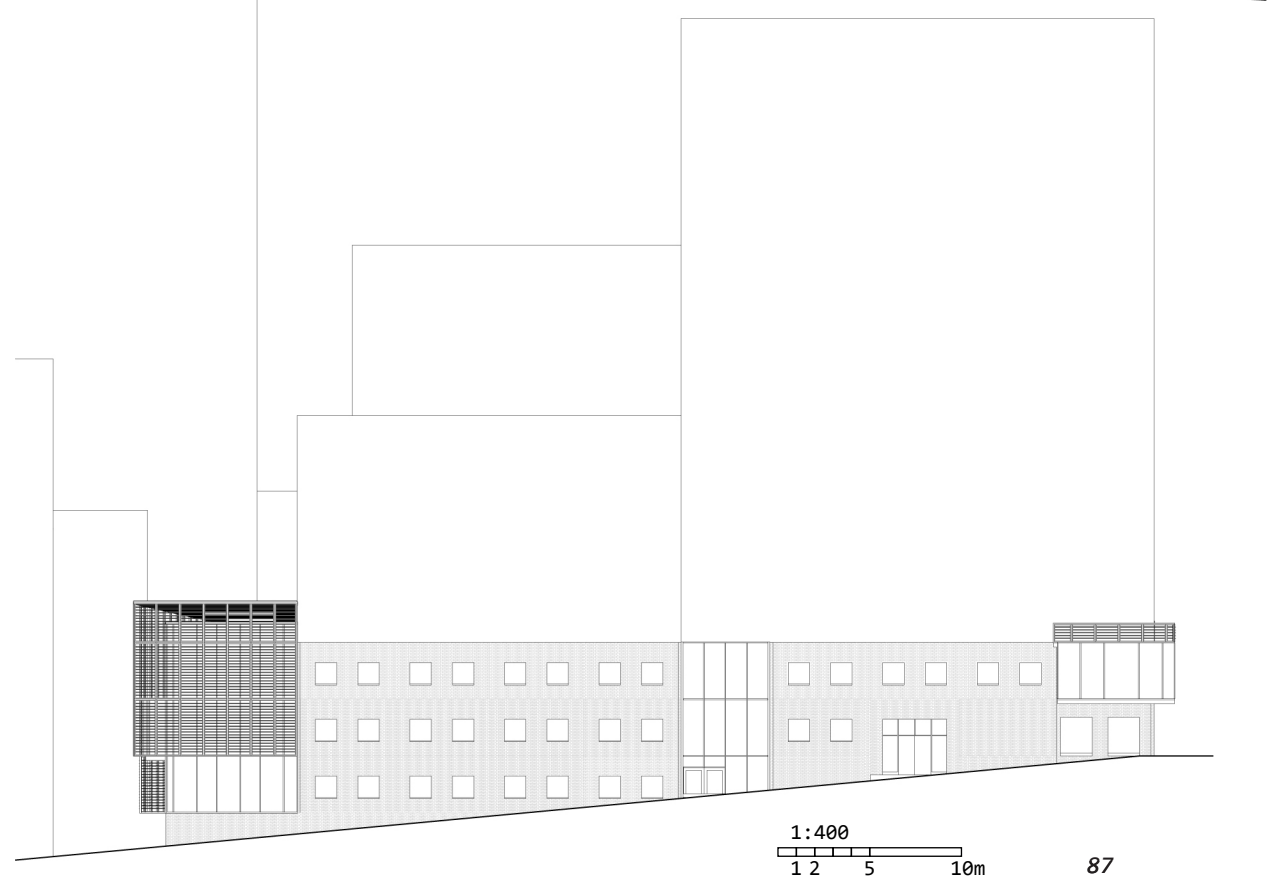
Västra fasaden

Södra fasaden

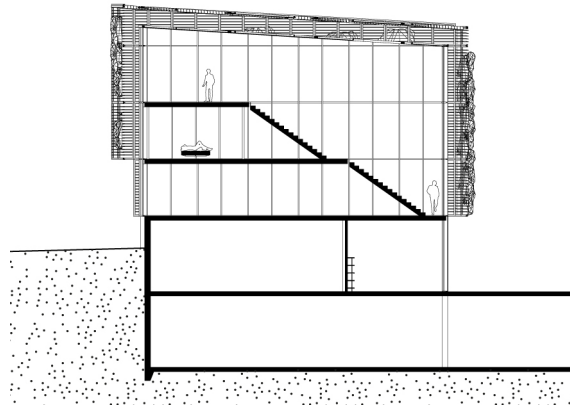
Östra fasaden

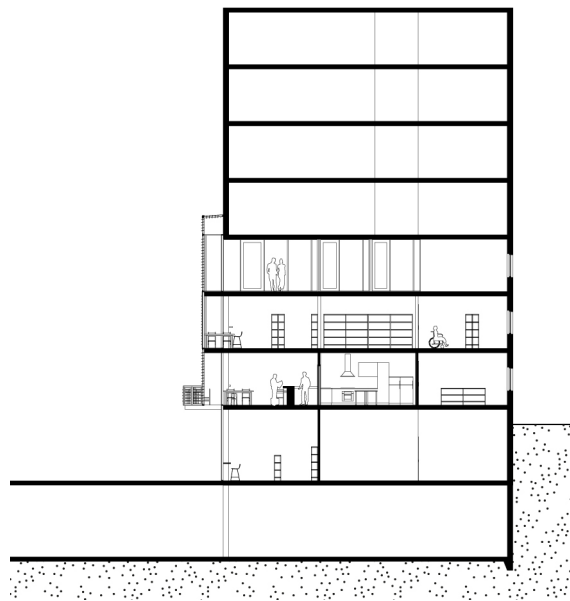
Norra fasaden

1:400
1 2 5 10m

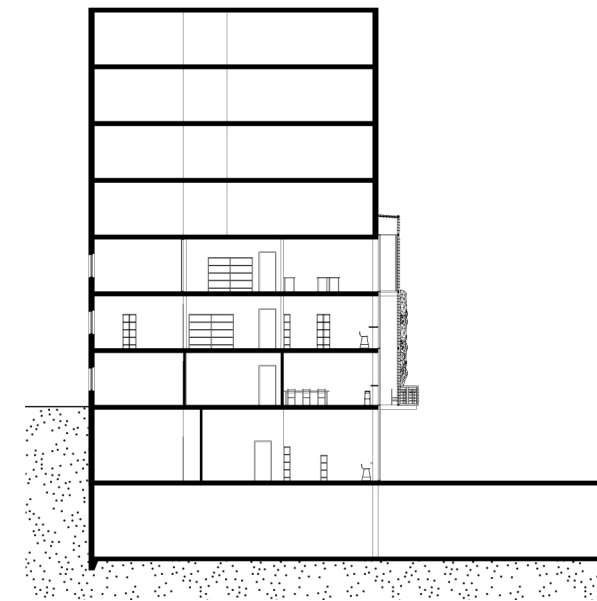

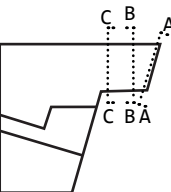
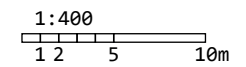
sektion A:A 1:400

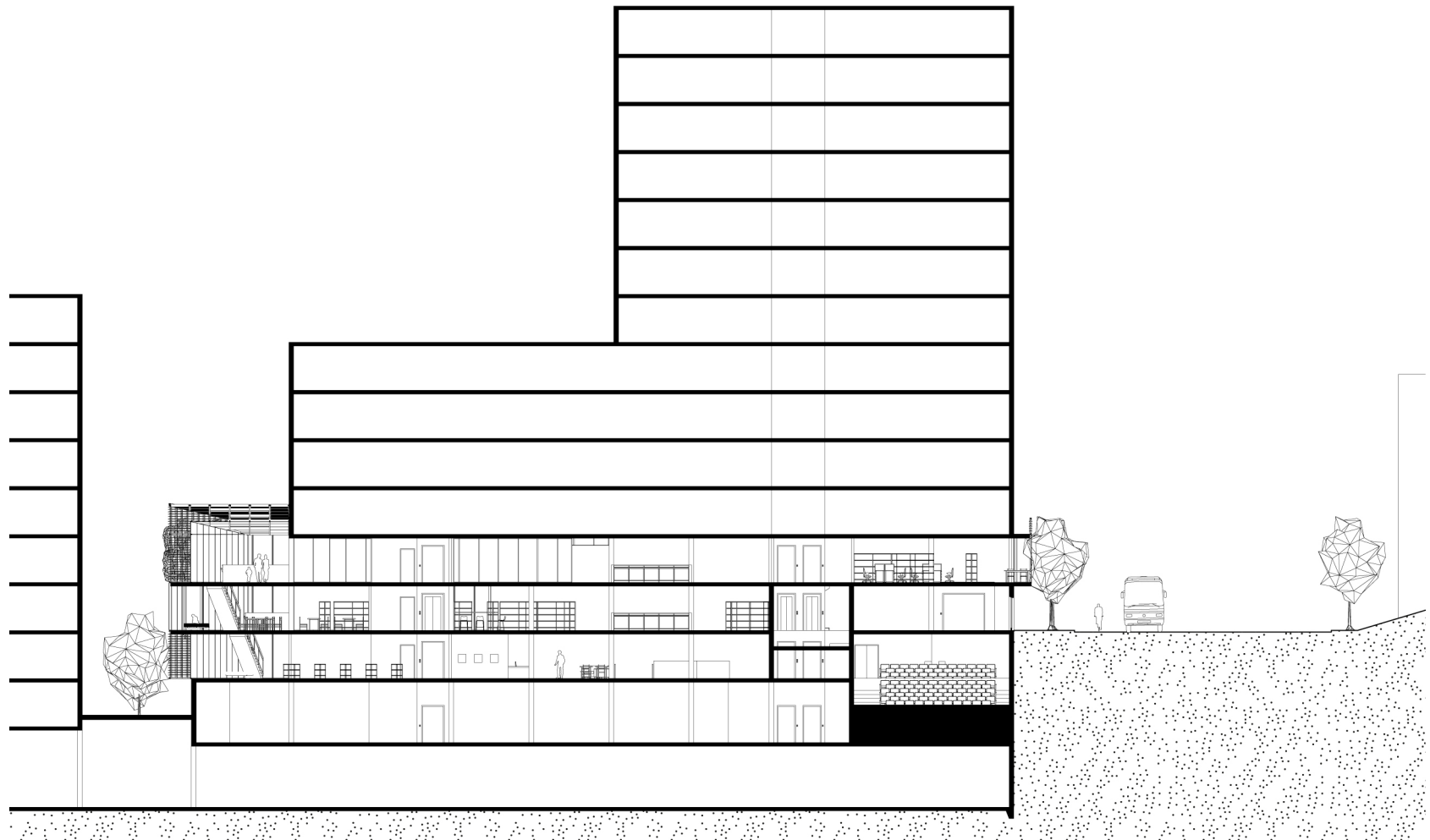

sektion B:B 1:400

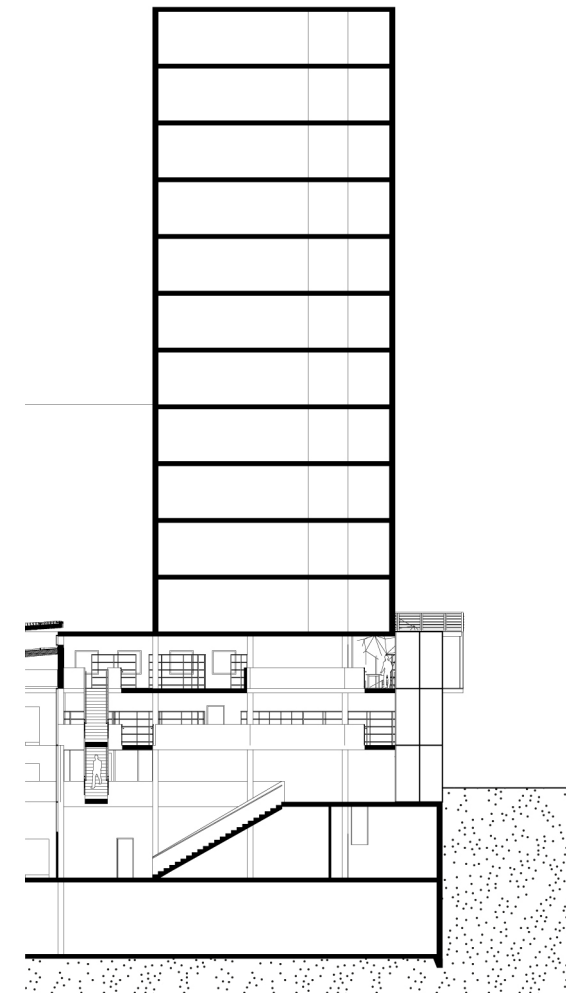

sektion C:C 1:400

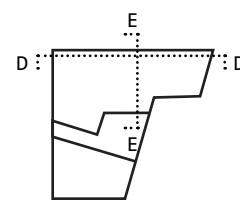
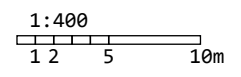

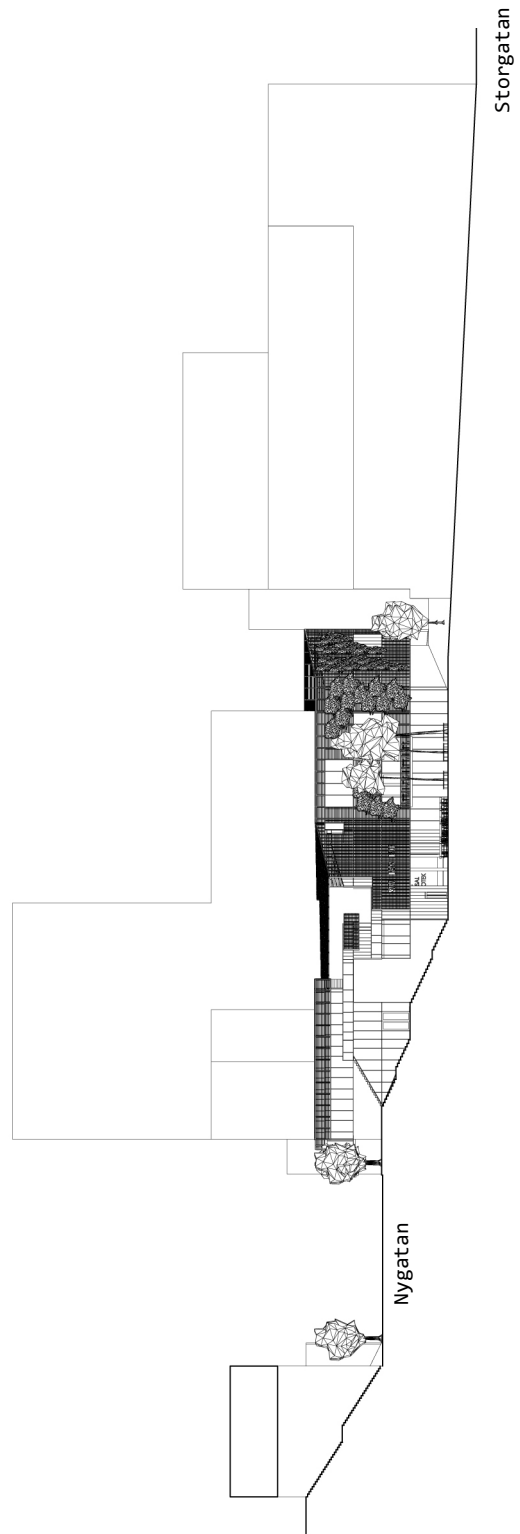
sektion D:D 1:400

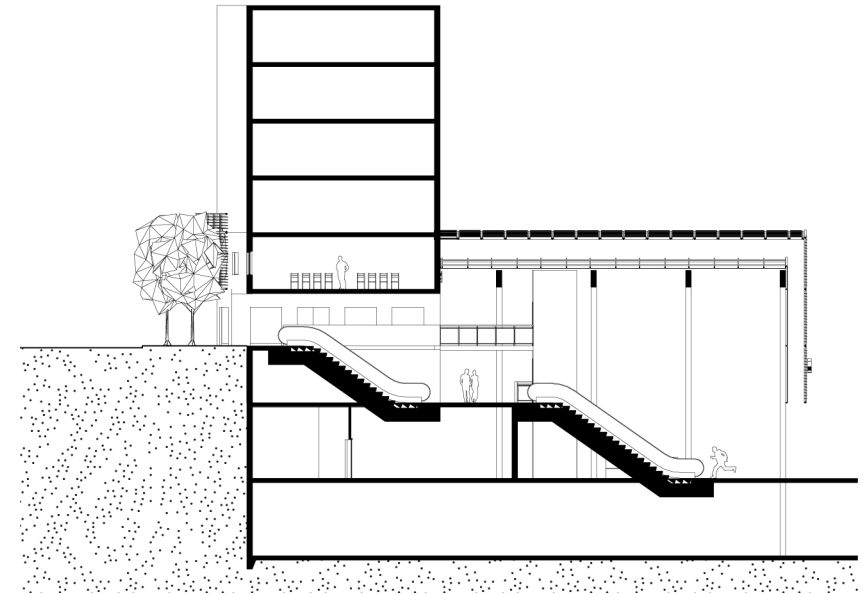
sektion E:E 1:400

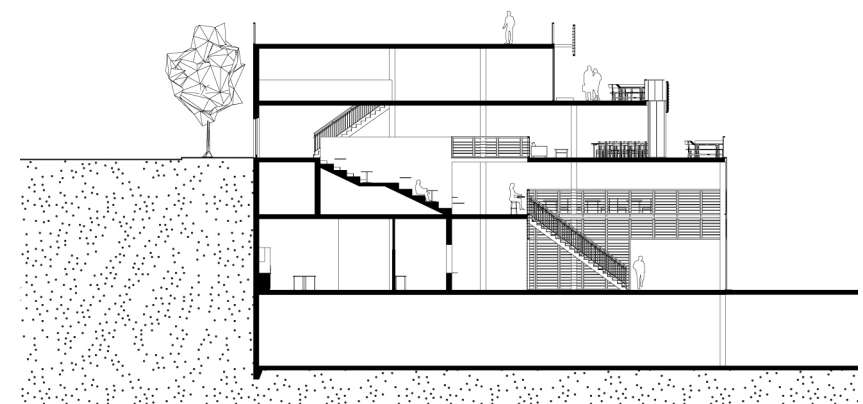

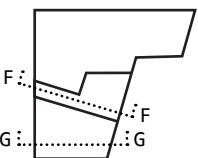
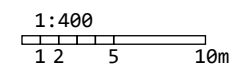
Längdsektion genom
kvarteret 1:800

sektion F:F 1:400

sektion G:G 1:400

Från platsen och passagen når man biblioteket genom en foajé i markplan med tidsskriftavdelning. Via en trappa når man bibliotekets reception och låneavdelning. Här ligger också bokcaféet Blå Rummet. Bibliotekets bakre delar ligger under mark och här finns hörsal och tekniska utrymmen. På andra sidan passagen ligger saluhallen, en samling restauranger och barer i fyra plan med terrasser mot platsen.

Platsens markbeläggning följer med in i passagen som är öppen dygnet runt och fungerar som en tillgänglig passage mellan Storgatan och Nygatan med rulltrappor och hiss.

Bibliotekets entré

Saluhallen från den södra entrén mot trappan

Café Blå med orangeriet i bakgrunden.

Orangeriet

Bibliotekets översta våning

I bibliotekets östra del ligger orangeriet. Ett rum öppet i tre våningar med läsplatser. På plan tre ligger barnavdelningen och fler studieplatser. På plan fyra finns en verkstad/maker space, dator- och studieplatser samt en liten terrass mot platsen.

Det gamla teglet från det befintliga Lunakvarteret återanvänds i den nya byggnadens fasad i de delar som inte är av glas. Framför allt passagen, som är en del av exteriören, får en stark karaktär av det gula teglet.

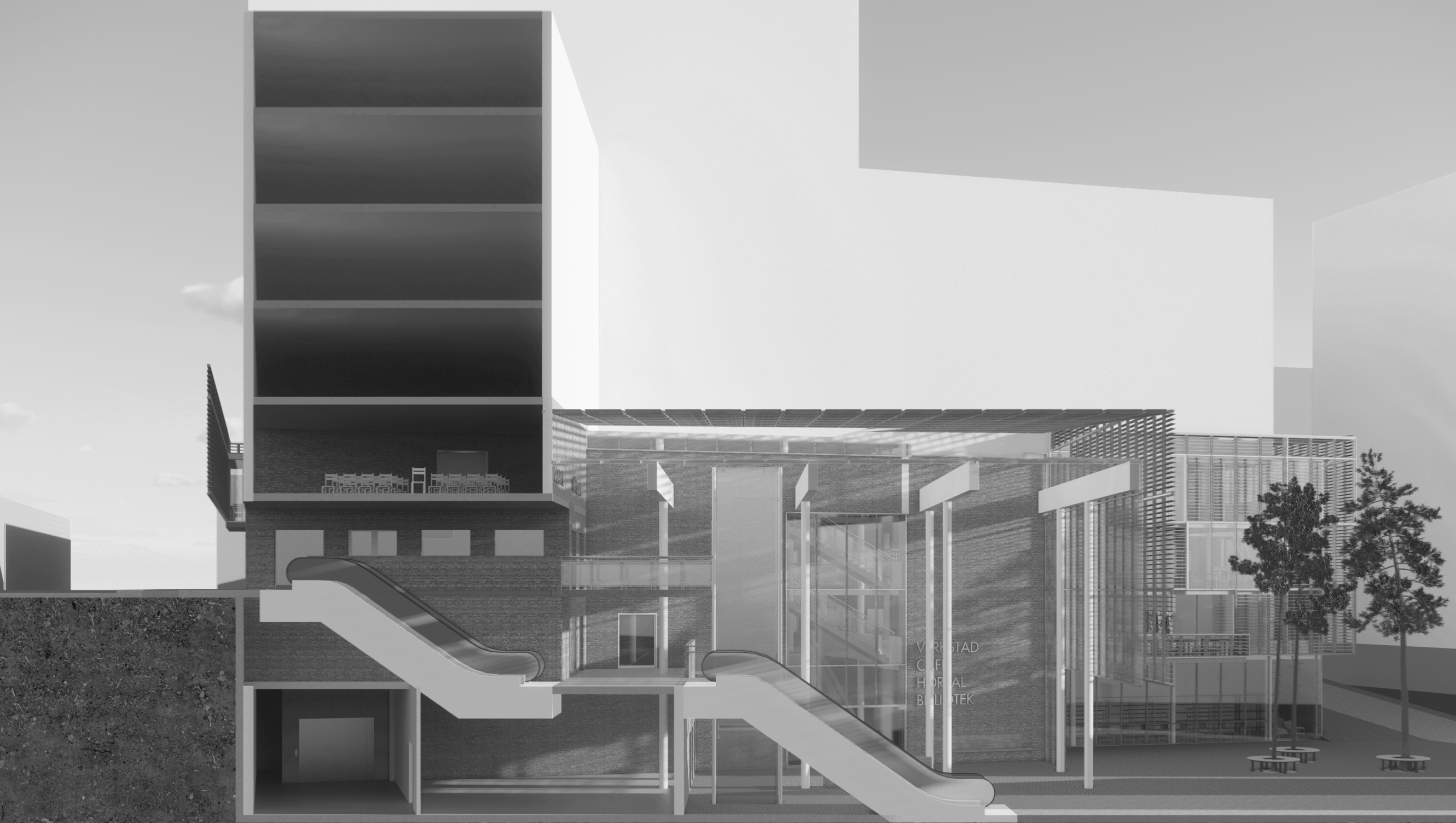

Passagen sedd från Nygatan. Till vänster om den finns ett väntrum för bussar och en verksamhetslokal.

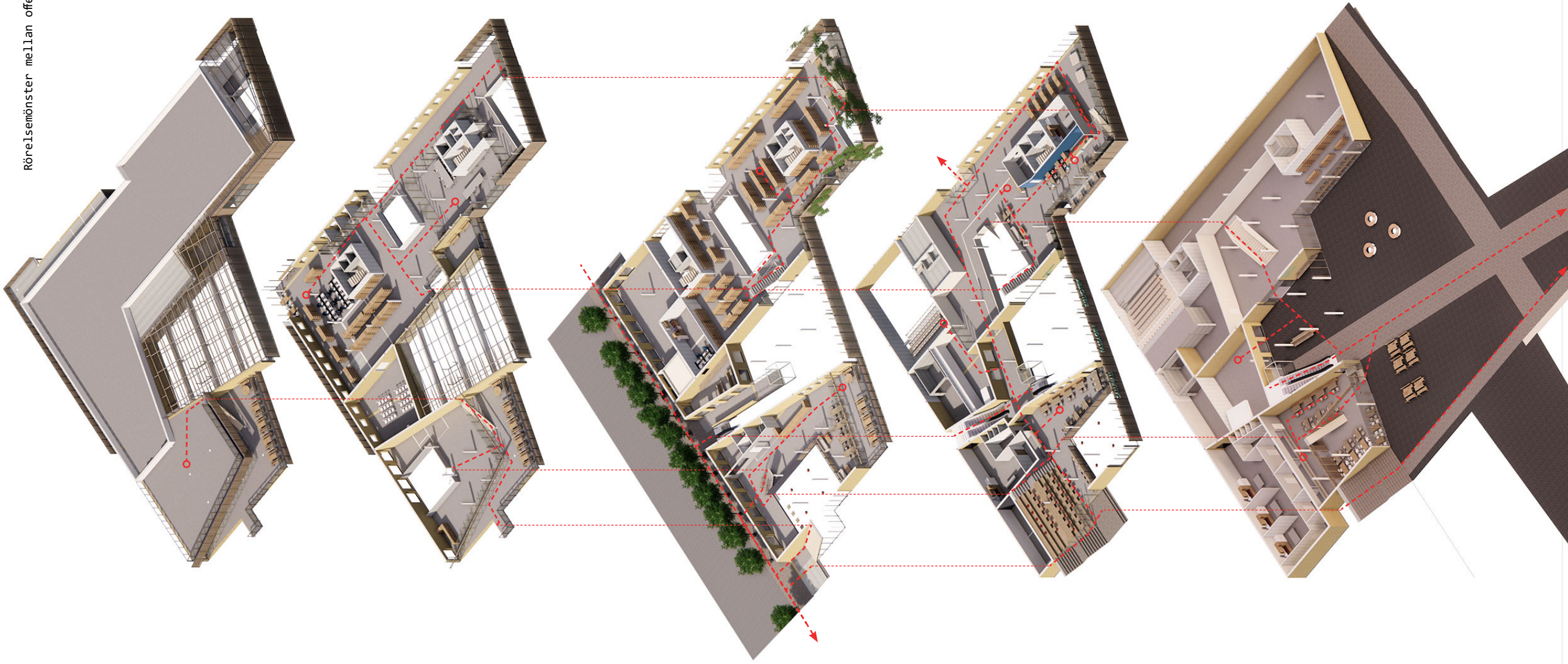

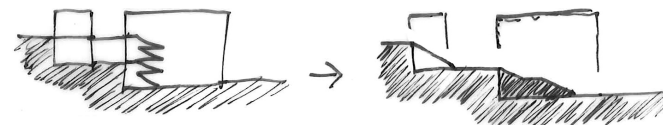

Effekter

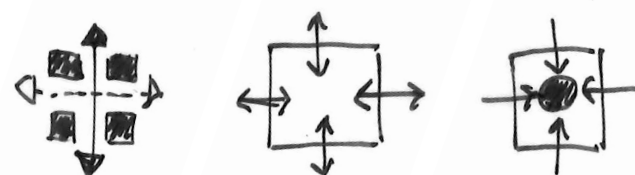
En framtida utveckling av Södertälje centrum bör fokusera på att utöka den intensitet som finns på gågatan/Storgatan i dag till de närmsta parallellgatorna och tvärgatorna däremellan. Tvärgatorna blir då viktiga för att koppla ihop Nygatan, Storgatan och Köpmangatan med varandra, kanalen och området direkt väster om centrum. Samtidigt kan stråket längs Storgatan förstärkas norrut mot KTH och söderut mot pendeltågsstationen och vidare.

Galleriagången öppnas upp och blir ännu mer en passage i och genom staden.

Den gamla mer finmaskiga kvartersstrukturen ersattes av ett helt bebyggt storkvarter efter citysaneringen. En omvandling av kvarteret medför möjligheten att bryta upp det igen.

Ett uppbrutet kvarter möjliggör nya rörelsemönster i staden och även insidan av kvarteret kan bättre integreras med omgivningarna. En effekt av citysaneringen var att de flesta innergårdarna försvann men omvandlingen skapar ett nytt inre rum i kvarteret.

Fler fasader och en större blandning av bostäder, kontor, handel och offentlig verksamhet ger fler ögon på gatan under större del av dygnet vilket leder till ökad trygghet i centrum.

Fortsatt utveckling av området

1. Bakom gamla polishuset ligger en ödetomt som använts som parkering sedan citysaneringen. Det har de senaste åren funnits ett förslag på ett högt bostadshus men oavsett så är det en självklar plats för framtida förtätning av centrum.

2a. Nygatan är en väldigt bred gata som i dag domineras av trafik. Det skulle vara möjligt att smala av gatan rejält om man så vill men ett alternativ som lyfts fram är att flytta upp busshållplatserna från Köpmangatan (2b) hit. Då skulle man slippa den stora mängd bussar som korsar gågatan i dag och dessutom ha möjlighet att förlänga den, eller smala av den befintliga gatan, norrut mot den nya bebyggelsen upp mot KTH. Man skulle dessutom driva större flöden på tvären på tvärgatorna mellan Storgatan och Nygatan. Med mitt projekt får man en bekväm och lättillgänglig väg mellan de två nivåerna och jag har dessutom ritat in ett litet väntrum mot Nygatan.

3. I direkt anslutning till mitt projekt planeras ett 70 meter högt bostadshus. Det beskrivs närmre på sida 54-55.

4. Precis söder om mitt projekt ligger en del av samma fastighet med parkeringsgarage, kontor och bostäder. Parkeringsgaraget är i stort behov av upprustning och man har funderingar på att riva det och ersätta med bostäder. Detta tillsammans med platsen bakom gamla polishuset (1) skulle kunna öppna upp för att förlänga det inre stråket parallellt mellan Nygatan och Storgatan. Det skulle inte vara ett primärt stråk med handel och verksamheter utan mer ett sekundärt stråk, så som exempelvis bakgatorna med mews fungerar i brittiska städer.

Reflektioner

Att bygga ett bra hus är inte så svårt egentligen. Med exemplet bibliotek i åtanke så är det lätt att finna många fina förebilder att inspireras av och tekniska lösningar att applicera för att få till det. Att bygga stadsmiljöer däremot är något som visat sig vara en större utmaning. En stad är så mycket mer än sina rumsliga kvalitéer eller tekniska lösningar. Det är nog så att man inte ens borde säga ”bygga stad”. I ett bibliotek kan man imitera och ta aspekter från föregångare men i staden är det inte så enkelt. En stad är en organism där den byggda miljön bara är en liten del. Att som arkitekt sitta och rita något som på pappret ser fantastiskt ut spelar ingen roll om man inte har med de ekonomiska, strategiska och politiska aspekterna. Ändå är det kanske bara det vi som arkitekter kan göra. Vi är trots allt experter på den byggda miljön, inte på ekonomi eller politik. Ett stadsbyggnadsprojekt blir bara lyckat först när alla dessa olika bitar faller på plats.

När man på 60-talet sanerade våra stadskärnor som mest så var kanske arkitekterna för tekniska och politiska, eller så var politikerna och teknikerna för mycket inne och styrde arkitekturen. I dag kanske vi måste hoppas att alla gör det de är bäst på och strävar mot samma mål. En stadsmiljö kan inte reduceras till en funktion av ekonomin, lika lite som den bara kan vara en arkitekts vision av den perfekta staden.

Sett till hur man ser tillbaka på citysaneringen i dag kan det tyckas kontroversiellt att jag föreslår en rivning av hela kvarteret. I dag är dessutom ekologisk hållbarhet en självklar aspekt av arkitektur och ur den synvinkeln så är det nästan alltid bättre att bevara och bygga om snarare än riva och bygga nytt. Tidigt i mitt arbete bestämde jag mig

för att mitt fokus var stadens rumsliga förutsättningar och med det underlag jag hade så tog jag beslutet att utgå från en rivning av hela kvarteret. Det hade varit intressant att jobba med den befintliga stommen och dess möjligheter men det hade varit ett helt annat examensarbete. En annan reflektion är att jag läste mig lite för mycket i mina tre faser. Framför allt fas III om platsen hade gynnats av att jag ibland tog ett steg tillbaka och jobbade med stads- och kvartersskalan också. Kanske borde jag ha varit ännu mer bestämd i hur jag tänkt mig resten av kvarteret. Som det är nu så hade jag med mig alla skalor vidare i processen men lade bearbetningen av dem bakom mig när jag gick vidare till nästa fas.

I Lunakvarteret ser jag en sällan skådad möjlighet för Södertälje som stad. Här finns en unik möjlighet att förändra staden till det bättre. Kvarteret är så pass litet att det inte handlar om att bygga en helt ny stadsdel men så pass stort att det man gör med det kommer ha konsekvenser för hela staden. Det är det kommunala fastighetsbolaget som äger fastigheten, det finns en politisk vilja att göra någonting bra för staden och ekonomiska intressen att få fler attraktiva kontor, bostäder och butikslokaler så centralt. I den kontexten får man se mitt projekt som ett slags inlägg i debatten om vad som är möjligt om arkitekturen får ta plats i den större processen redan från början.

Tillagt den 29/6 2020: Den 15/6 klubbade kommunfullmäktige beslutet att riva hela fastigheten. Vad som kommer hända med kvarteret och när rivningen ska ske är inte bestämt.

Källförteckning

Södertälje Kommun (2018) *Snabbstatistik om Södertälje Kommun*
<https://www.sodertalje.se/kommun-och-politik/statistik-och-nyckeltal/snabbstatistik-sodertalje/>

Gelotte, G. (1980). *Stadsplaner och bebyggelse typer i Södertälje intill år 1910*

Gelotte, G. (1975) *Så minns vi Storgatan*

SCB (2020) *Andel personer med utländsk bakgrund, 2019 jämfört med 2018*
<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/topplistor-kommuner/andel-personer-med-utlandsk-bakgrund/>

Skolverket (2020) *Sök statistik om förskola, skola och vuxenutbildning*
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokA&kommun=0181&one=71992738&run=1>

Boverket (2016) *Trångboddheten i storstadsregionerna*
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/trangboddheten-i-storstadsregionerna.pdf>

Södertälje Kommun (2019) *Detaljplan för Luna 1*
<https://www.sodertalje.se/bo-och-bygga/planering/pagaende-detaljplaner/detaljplan-for-luna-1/>

Samtliga fotografier har, om inte annat anges, tagits av författaren.

Jag vill rikta ett stort tack till Ewert Sjöstrand på Telge fastigheter, Jonas Ölund och George Kasabian på Södertälje Kommun, mamma och pappa för all hjälp, Christer Malmström som min examinator, alla lärare och studenter på arkitektskolan i Lund som lärt mig så mycket och till sist hantverkarna som under våren genomfört stambytet i mitt hus och tvingat upp mig till skolan tidigt varje morgon i två månader.

Ett speciellt tack till Bernt Nilsson, min ständigt tillgänglige handledare som jag haft nöjet att ha i flera kurser och som alltid haft förmågan att lyfta både mina projekt och mitt humör.

Slutligen vill jag tacka mina studiokamrater. Tillsammans har vi tagit oss igenom både ett examensarbete och en pandemi. Det hade kanske gått utan er men det hade inte blivit lika bra och absolut inte lika roligt. Tack Sofie, Alex, Erik, Catrin, Kajsa, Jenny, Emilia, Amanda och Martin.

